

E. V.
TARTU ELIKOOLI
DIBUSTEADUSKÕNE

3. mail 1940.

N° 5
TARTU

*Parandatud
kirjal*

B. V.
TARTU ELIKOOLI
DIBUSTEADUSKÕNE

30 sept 1940.

N° 5
TARTU

Alvi Raudma

VASTUTUS VEKSLI

JÄRGI.

*Arvestan.
7. X. 1940. a.
M. Kauri.*

*Prof. M. Kauri
hüdamisega,
3. 10. 40.*

M. Kauri

L. A.
7778

Jaotatud 30. VII 1940. juur.

S i s u k o r d.

Sisukord.....	lk. I
Kasutatud kirjandus ja lühendid.....	" III
Sissejuhatus.....	" 1
Peatükk I. Vekslikohustuse tekkimine.....	" 5
§ 1. Käskvekslite juures.....	" 5
§ 2. Lihtvekslite juures.....	" 8
§ 3. Blankovekslite juures.....	" 8
Peatükk II. Vaideid veksli juures.....	" 11
§ 5. Rahatus	" 12
§ 6. Völtsimine.....	" 14
§ 7. Kohustamatus.....	" 16
Peatükk III. Vastutajad veksli järgi.....	" 20
§ 8. Veksliväljaja.....	" 21
A. Õigus- ja teovõime.....	" 21
B. Vastutus käskveksli järgi.....	" 28
C. Vastutus lihtveksli järgi.....	" 35
§ 9. Aktseptant.....	" 38
§ 10. Indossandid.....	" 44
A. Indossamentide juriidiline loomus.....	" 44
B. Vorm.....	" 47
C. Liigid.....	" 48
a) nimeline indossament.....	" 49
b) blankoindossament.....	" 49
c) vastutamatus indossament.....	" 50
d) keeluidossament.....	" 51
e) järelindossament.....	" 53
f) pandiindossament.....	" 54

§42

§ 11. Volitusindossament.....	lhk. 55
§ 12. Veksli lunastamine kolmanda isiku juures.....	" 56
§ 13. Vekslikäendaja.....	" 57
Peatükk IV.....	" 62
§ 14. Sekkumine.....	" 62
Peatükk V. Regress.....	" 64
§ 15. Regressi teostamise kord.....	" 64
§ 16. Summa.....	" 67
§ 17. Vääring.....	" 68
§ 18. Tähtaeg.....	" 69

Kasutatud kirjandus ja lühendid.

- A. Piip: Kaubandusõigus. Tartu, 1933 =
= Piip.
- V. Nõges: Genfi ühtlustatud veksliseadus 1930 aastast. Õiguspoliitiline ja õigusvõrdluslik arutelu. Juriidiline ajakiri "Õigus", Tartu, 1931, nr.4 ja 5 =
= Nõges.
- A. Piip: Uus Veksliseadus. XIII Õigusteadlaste päeval 14. ja 15. aprillil 1939.a. prof. A. Piip'i poolt ettekantud referaadi kokkuvõtte. Juriidiline ajakiri "Õigus," 1939, nr.8 =
= Referaat.
- A. Hellat: Vekslinõuete aegumine ja aegumistähtaegade katkestamine. Juriidiline ajakiri "Õigus", Tartu, 1939, nr.5 =
= Hellat.
- O. Samma: Veksliseadus ja Tsekiseadus, Tartu, 1938 =
= Samma.
- J. Vender: Veksliseadus ja Tsekiseadus. Tallinn, 1932 =
= Vender.

R. Eliaser: Uuest veksliseadusest, (3 artiklit) aja-
leht "Päevaleht" nr.299 ja 309 - 1938
ja nr. 10 - 1939 =

= Eliaser.

Veksliseadus (kehtiv) Riigi Teataja 1938, 82, 731 =

= ÜVS.

Veksliseadus (endine) Riigi Teataja 1932, 17, 125 =

= VS.

G.F. Šeršenevič: Kurs trgovavo prava, III.Riga, 1924 =

= Šeršenevič.

K. Cosack: Lehrbuch des Handelsrechts, Stuttgart,
1922 =

= Cosack.

A.I.Kaminka: Ustav o vekseljäh, IV va. Kaunas, 1928 =

= Kaminka.

Staub-Stranz: Wechselgesetz. Berlin u. Leipzig, 1934 =

= Staub-Stranz.

Riigi Teataja =

= RT.

Riigikohtu Tsiviilosakonna otsused (toimetused) =

= Rk.ts.os.ots.(toim.)

Ex-Vene senati tsiviildepartemangu otsused =

= V.sen.ts.dep.ots.

Balti Eraseadus, Teil III des Provinzialrechts des Ost-
seegouvernements. =

= BES.

Tsiviilkohtupidamise seadus, Ustav graždanskovo Ssu-
doproizvodstva =

= TsKpS.

Kriminaalseadustik = KrS.

Sissejuhatus.

Elame krediitmajanduse ajastul. Krediittoimingud on arenenud kaubandusliku liiklemisega lahutamata seotud. Võib isegi öelda, et nad on selle peamiseks eelduseks. Alates ristsisõdadest, mil majanduslik läbikäimine rahvaste vahel võttis eriti hoogu, on nende tähtsus iga järgmise sajandiga määratult tõusnud. Ja ega kaasaegne positsioon ei märgi veel krediittoimingute arengu lõpp-peatust, kuigi taaspuhkenud sõjatulikahju ajutiselt sunnib otsima teisi vorme.

Krediittoimingute hõlbustamiseks on otsitud ja leitud teid juba vanal ajal, kuid alles keskaegse Itaalia väikeriikide suurkaubanduslikus õhkkonnas puht julgeoleku tarvetest tingituna sai alguse see käibeliste paberite markantsen vorm - veksel. Nüüd oli leitud arenemisvõimeline vahend võlavahekordade kiiremaks, hõlpsamaks ja seejuures siiski hästigaranteeritud korraldamiseks. Ning läbi Itaalia, Prantsuse, Saksa ja universaalajastu on veksel kujundanud omale iseloomu ja tähtsuse, millela majanduslikku suhtlemist normaalses olustikus enam ei kujutata ette.

Veksel näib nagu olevat sugulane võlakohustusele, võides seda pidada viimase mingiks kõrgeimaks vormiks. Sest vekslipidajal on vekslitähtpäeval õigus nõuda kiirendatud (sundtäite) korras vekslivastutajatelt vekslis märgitud summat, millele näitvekslis ja näitaegvekslis võivad lisanduda veel intressid.¹⁾ Ka annab veksel vekslipidajale hoopis suurema garantii raha saamiseks, kui see on võimalik võlakohustuse juures. Tavalise võlakohustusega saab nõuda selle kohustuse väljaandjalt ja käendajailt, vekslis juures aga peale selle veel igalt pealekirjutajalt ehk indossandilt. Causa, mille olemasolu näitamine võlakohustuse järgi hagedes on vältimatu, ei oma vekslis juures enam tähtsust. Jätkub sellest kui veksel on õigesti täidetud ja seadusepäraselt käibesse lastud. Vekslipidaja ei pruugi isegi oodata maksutähtpäeva saabumist. Ta võib vekslis igal ajal ka enne tähtaega pangas diskonteerida või edasi müüa. Ja kuna vekslis kohustus üldreeglinas on vaieldamatu, siis on see kaasajal, eriti veel indossantide olemasolul, kujunenud juba vägagi hõlpsaks. Võib kõnelda isegi sellest, et veksel oma lakamatus areng-käigus ongi juba muutunud rahaks,²⁾ kuigi see ainult sarnasus, sest veksel ei ole sundmaksuvahend ega oma mingit sundkurssi. On küll tõsi, et vekslipidajal, nagu eelpool mainitud, on täidetud vekslis järgi võimalik saada raha, mistõttu teda tõepoolest võidakse kasutada maksuvahendina, kuid lähedasem on

¹⁾ ÜVS § 5.

²⁾ Cosack, lhk. 128.

siiski see iseloomustus, mille järgi vakselis tuleb näha väärtpaperit.¹⁾ Ja mitte enam ilmtingimatult protsendita väärtpaperit, nagu see oli VS järgi.

Nagu öeldud, võib vekslit pidada võlakohustuse kõrgeimaks astmeks, olles palju kindlam ja usaldusväärsem tavalisest võlakohustusest. Seepärast peab ka vastutus vekslile järgi olema hulga resoluutsem ja garanteeritud.

Nõnda on see ka korraldatud.

Vekslkohustus on äärmiselt formaalne ja karm. Vekslile maksmise eest vastutavad vastuvaidlematult kõik isikud, kes on vekslile alla kirjutanud või andnud sellele oma pealkirja.²⁾ Vaid vastutamatus pealkirjade kaudu ja Veksliseaduses expressis verbis mainitud juhtudel on sellest vastutusest vabanemine võimalik. Võiksime piltlikult öelda, et kaubandusõiguses võidakse andestada paljugi, mitte aga pattu Veksliseaduse vastu.³⁾ Ja kuigi uus ühtlustatud veksliseadus mitu head sammu on astunud vekslikarmuse vähendamise, rohkem küll vekslikäibe suurema paindlikkuse, suunas, on veksel ikkagi jäänud piinlikku täpsust nõudvaks kaubanduslikuks instituudiks, mille analüütiline tundmaõppimine eriti vastutuse osas kõigile asjaomastele on paratamatu. Kuid selle pedantsuse hinnaga on peale muude vooruste saavutatud vekslile kui võladokumendi universaalsus, mis eriti riikidevahelise ühtlustamise

1) Cosack, lhk. 181.

2) Piip, lhk. 263.

3) Referaat, lhk. 377.

tulemusena, vastandina natsionaalõiguse kitsastele piiridele, võimaldab kõnelda juba maailmaõiguse alg-eist.

Lõppeks olgu märgitud, et kuna ÜVS oma süsteemi poolest radikaalselt erineb VS, andes üldreeglid veksli kohta käskvekslit aluseks võttes ja käsitades lihtvekslit alles teises järjekorras, siis tuleb seda süsteemi järjekindluse mõttes järgida ka järgnevas käsitelus, olgugi et ÜVS meie seni peagu ainuvalitsuslikku lihtveksli käivet üle öö ei suuda asendada käskveksli käibega, mis domineeriv on mitmes teises riigis ja mida peetakse ka veksli ajalooliseks algvormiks.

Peatükk I

Vekslikohustuse tekkimine.

§ 1. Käskvekslite juures.

Veksel on väärtpaber. Ja küsimusele, millest ja millal tekib vekslikohustus, püüavad ka siin vastata mitu teooriat, samuti nagu väärtpaberite juures ettenäitajale. Sellele küsimusele õigest vastamisest esijoonel oleneb eksaktne arusaamine veksliosaliste vastutusest.

Üldisema eluõiguse osaliseks on siin saanud kaks teooriat: 1) leppe teooria ja 2) ühekülgse tahte teooria.

Esimene teooria tunnustab vekslikohustuse tekkinuks, poolte, s.o. nagu lepinguosaliste, tahete kokkukõla saavutamise silmapilgust. Nendeks poolteks siin on veksliväljaandja ja esimene omandaja, kusjuures käskveksli esimeseks omandajaks võib olla ka vekслиandja ise.¹⁾ Tähendab veksel loetakse jõustunuks alles siis, kui veksel on täidetud, üle antud ja vastu võetud. Arusaadavalt on käskveksli juures vekslikohustuse tekkimiseks trassaadi suhtes tarvilik, et ta on andnud oma aktsepti.

Teine teooria, mille järgi määravaks on ühe poole

¹⁾ ÜVS § 3.

tahe, püüab omale otsida õigustust peamiselt vekslimaksuvahendilisest funktsioonist.¹⁾ Sel teoorial on kaks alaliiki: 1) kreatsiooniteooria ja 2) emissiooniteooria. Kreatsiooniteooria järgi veksel on kehtiv juba tema seaduslikus vormis täitmise momendist. Millisel loomulikul või ebaloomulikul viisil veksel käibesse satub, sellele ei omistata mingit juriidilist tähtsust, sest veksel on ka siis igal juhul kehtiv. Emissiooniteooria aga lisandab eelmisele vaatekohale juurde uue elemendi: veksel peab olema ka üleantud, s.o. veksliaandja poolt ringvoolu lastud. Alles siis on veksel kehtiv. Kuid vastuvõtmise moment ei ole ka siin sugugi oluline. Näiteks ka selline veksel, mis täidetult on saadetud postiteel, loetakse postilepanemise-ga käibesse lastuks ja selle vastu ei saa vaielda ka sel juhul, kui veksel mõnesugusel põhjusel omandaja kätte üldse pole jõudnud, vaid on sattunud kolmandatesse, kas hea- või pahausksete valdajate kätte.

Kehtiva veksliseaduse järgi peetakse igat vekslipidajat seaduslikuks vekslivaldajaks, kui ta tõendab, oma õiguse indossamentide katkestamatu reaga, milline aga ilmtingimatult ei tarvitse vastata vekslitegelikule käest-kätte käigule.²⁾ Allkirjade ehtsust vekslipidaja pole kohustatud kontrollima. Ja isegi sel juhul, kui veksel on isiku käest ära läinud ükskõik mis viisil, vekslivaldaja, kes tõendab oma õiguse indossamentide rea korrapärasusega, on kohustatud vekslit

¹⁾ Piip, lk. 238.

²⁾ Vrdl. ka V.Sen.tsiv.dep.ots.nr.117-1911.a.

ära andma ainult siis, kui ta on omandanud vekslit pahauskseksena või kui ta selle omandamisel on toiminud raske hooletusega.¹⁾ Ja kui veksel on sattunud käibes- se veksliväljaja või eelmise indossandi tahteta ning vekslivaldaja on selles teadlik, on võimalik end vekslivaldaja vastu kaitsta vastava vaidega. See vaie ei või põhineda vastutaja vahenditult vahekorral trassandiga või eelnevate vekslivaldajatega, kui mitte vekslivaldaja pole vekslit omandamisel teadvalt toiminud võlgniku kahjuks.²⁾

Sellest kõigest võib järeldada, et heauskse vekslivaldaja suhtes ei ole oluline, kuidas veksel käiku läks, kas eelmise vekslivaldaja soovil või selleta. Oluline on vaid, et veksel ise vastaks seadusenõuetele. Vekslivaldaja ei muutu pahauskseks ka siis, kui ta pärast vekslit omandamist saab teada, et veksel on maksusetu.³⁾

Nõnda võib kokkuvõttes öelda, et üldiselt tekib vekslivõlvõlv vekslit käibes- se laskmise või käskveksli juures akseptimise momendist. Võib öelda, et keh- tiv Veksliseadus on end teinud võrdlemisi sõltumatuks üksikutest dogmaatilistest teooriatest, seades oma pea- ülesandeks vekslit kui käibelise väärt- paberi instituudi võimalikult elulise rakendamise ja sellega kaubandusliku liiklemise arendamise. Nendele tendentsidele vaatamata ei ole aga veksel ka nüüd kaotanud midagi tõepoolest olulist oma resoluutsusest. Ta on endiselt

1) ÜVS § 16.

2) ÜVS § 17 ja 19.

3) Kaminka, lhk.87.

halastamatu loomuga. Selline seisukoht on ka ainuvõimalik, kui vekslinstituut üldse tahab säilitada eluõigust. Sest kui vekslkohustuse tekkimise suhtes lubatakse tuua igasuguseid vastuvaidlusi, kaotaks veksel oma iseloomuliku karmuse ja läheneks tavalisele võlakohustusele, mis aga iialgi ei suuda asendada vekslit.

§ 2. Lihtvekslite juures.

Lihtvekсли järgi tekib kohustus veksliaandja suhtes samuti veksliaandmise momendist alates ning analoogilistel alustel.

§ 3. Blankovekslite juures.

Küsimusele, millal tekib vekslkohustus blankovekslite juures, ei olnud endise Veksliseaduse põhjal mitte just lihtne vastata. Kas lugeda selleks momendiks blankoveksli väljamist või seda, kui vekslipidaja selle täidab vekslinõuete kohaselt, see omab praktilist tähendust näiteks sel korral, kui veksliaandja pärast veksliplangile allakirjutamist kaotab teovõime või sureb. Ex-Vene senat on seletanud, et juhul, kui veksliplank täidetakse tekstiga pärast veksliaandja surma või teovõime kaotamist, ei oma seesugune dokument ei vekslit ega isegi mitte tavalise võlakohustuse jõudu.¹⁾ Ex-Vene kohtupraktika asus nii siis seisukohale, et veksliplangi paljas allakirjutamine ja edasiandmine ei tekita veel vekslkohustust, vaid alles selle täitmine seaduses ettenähtud rekvisiitidega.

¹⁾ V.Sen.tsiv.dep.ots.nr.7077-1910.a.

Kehtiv Veksliseadus on need blankoveksli alal varem esinenud puudused, mis isegi meie Riigikohtu praktikas põhjustasid mitmesuguseid erinevaid tõlgen- dusi, kõrvaldanud. Määravaks eeskirjaks tuleb siin pi- dada ÜVS § 10, mis vastu tulles tegeliku elu ammusei- le nõudeile, annab täieliku eluõiguse ja seadusliku tunnustuse blankoveksli käibeale.¹⁾ Selle kohaselt blankovekslit võib nõutava vekslitekstiga täita iga vekslivaldaja, mitte ainult veksli esimene omandaja. Ka pole mingit takistust selleks, et näiteks veksli- valdaja õigusjärglased selle täidaksid. Sama § 10 jär- gi, kui veksel on väljatud puudulikult koostatuna ja kui seda hiljem on täiendatud sõlmitud kokkuleppe vas- taselt, siis ei saa kokkuleppe täitmata jätmist kasu- tada heauskse ja küllaldase ettevaatusega toimunud vekslivaldaja vastu.

Pealiskaudsel vaatlemisel võib veel tekkida mõ- ningaid kahtlusi ÜVS § 2 ja 76 osas, mille järgi ak- ti, mis ei sisalda kõiki seaduses ettenähtud koostus- osasid, ei saa pidada veksliks. Need paragrahvid aga kõnelevad ikkagi ainult veksli üldistest rekvisiiti- dest, millised on tarvilikud selleks, et teatavat ak- ti võiks lugeda veksliks. Sellest aga ei saa veel jä- reldada, et vekslkohustuse tekke moment just ühtuma peaks veksliplangi täitmise momendiga. Enne tekstiga täitmist ei saa küll veksliplangi pidaja selle järgi kohtulikku sissenõudmist teostada, kuid väärtpaberite liikluse, nagu tavalist vekslitki, saab veksliplanki

1) Nõges, lhk.199-200; ka Samma, lhk.40.

ikkagi lasta.¹⁾ Ka pealkirjad, mis on antud blankovekslile, on samuti kohustavad, nagu pärast täitmistki antud pealkirjad.

Sel viisil peaks olema tõendatud, et kehtiva õiguse järgi vekslkohustus blankovekslite juures tekib ikkagi blankoveksli väljamisega, mitte aga selle täitmisega. Blankoveksli täitmise momendist peale avaneb vekslipidajal aga võimalus neid omi õigusi, mis vekslikäibesse laskmisel tekkinud, teostada, tarbekorral ka kohtu kaudu.

Asudes sellele seisukohale, ei oma võimalikkude vaiete alusena enam tähtsust ka Ex-Vene kõrgema kohtu eelpooltoodud seletus, sest veksliväljamisega tekkinud kohustus ei kustu seetõttu, et enne veksliplangi täitmist on selle alla- või pealekirjutaja kaotanud teovõime, surnud jne.

1) Piip, lhk.249 ja Rk.ts.os.toim.nr.198-K-1935.

Peatükk II

Vaideid vekсли juures.

Vekslikohustuse resoluutne iseloom on leidnud sirgjoonelise väljenduse ja tõlgenduse peagu kõigi kultuurmaade seadusandluses ja kohtupraktikas. Seetõttu väärivad vekslkohustusest vabanemise taotlemisel tähelepanu ainult õige vähesed vastuväited. Siin ei ole ka teist teed, sest kui üldse tahetakse anda võimalikult suuremat tagatist raha saamiseks kiirendatud korras, siis saab seda teha ainult äärmise formaalsuse ja viimase võimaluseni lihtsustatud hagemismenetluse kaudu. Teistsuguse ilme juures ei oleks vekslil ja vekslkohustusel ju üldse kuigi suurt mõtet.

Kui VS lubas tuua igasuguseid vaideid, mis põhinevad kas VS eeskirjadel või vastutaja ja vekslipidaja vahendituul suhteil,¹⁾ siis kehtiv ÜVS lubab neid tuua ainult seesuguse vekslipidaja vastu, kes vekсли omandamisel teadvalt on toiminud võlgniku kahjuks, s.t. pahauskse vekslipidaja vastu.²⁾ Sel viisil on saavutatud vekсли käibele suurem kindlustus, sest omandaja võib uskuda, et temale ei saa vastu seada vaideid, mis sõltuksid tema eelkäija isikust, kuivõrd need ei tule ne vekсли sisust, vabastades vekсли kui abstraktse võlakohustuse üksikute võlausaldajate ja võlgnike isik-

¹⁾ VS § 33.

²⁾ ÜVS § 17.

likest suhetest.

Peamised vaided, mida vekslite juures lubatakse kasutada, on vaided 1) rahatuses, 2) võltsimises ja 3) kohustamatuses.

§ 5. Rahatus.

Rahatus osutub kõige sagedamini esinevaks vaide põhjuseks. Sest vekslite liikluses tegelikus elus esineb ikka juhte, kus veksel antakse välja, kuid raha selle vastu saadud ei ole. Kuigi meie veksliteaduses ei nõuta teksti märkimist, et "valuuta on kätte saadud", nagu prantsuse veksliteaduses, tuleb ka meil vekslite juures ikkagi eeldada mingisuguse ekvivalendi vastusamist, mis igakord ei tarvitse olla materjalne.¹⁾

Mil viisil ja kelle suhtes võidakse rahatuses vaiet esitada? Kui lubada seda esitada iga vekslivaldaja vastu ning kasutada seejuures kõiki tsiviilprotsessis ettetulevaid tõendeid, siis lakkaks veksel kui niisugune olemast, sest seesugused avarad vääramisvõimused teeksid vekslite enam-vähem tavalise võlakohustuse oma võrdlemisi pikaldase protsessuaalmenetlusega.

VS § 33 järgi võis vaiet rahatuses tõsta ainult vahenditute suhete puhul vastutaja ja vekslivaldaja vahel. Ja kui Ex-Vene senat TKS § 409 ja 410 alusel korralduslikult jäi seisukohale, et vekslite rahatust saab tõendada ainult dokumentidega ja ainult esimese omandaja vastu, on meil viimasel ajal selles asjas omaks võetud Vene veksliteaduse kommentaator Nolken'i seisukoht, mil-

¹⁾ Piip, lhk. 265.

Kas on vaide erisust?

le järgi vekslirahatust mõnikord saab tõendada ka tunnistajatega. Nimelt siis, kui see põhineb vekslivaldaja ja vastutaja vahenditutel suhetel. ÜVS järgi ei ole rahatuse vaide esitamine lubatud ka vahenditute suhete juures. Seda võidakse teha ainult siis, kui vekslivaldaja pole vekslirahatuse omandamisel teadvalt toimunud võlgniku kahjuks,¹⁾

Mis puutub tõenditesse, siis tundub, et siin peaks olukord ÜVS kehtimahakkamisega olema muutunud, võrreldes eriti Ex-Vene senati seisukohtadega. ÜVS ühestki paragrahvist ei või teha järeldust, nagu saaks vekslirahatust tõendada ainuüksi kirjalikkude tõenditega. Sest saab ju ÜVS järgi rahatuse vaidet esitada ainult pahauskse vekslivaldaja (malae fidei possessor) vastu, tähendab tuleb esijoones tõendada vekslivaldaja paha usku. Seda aga võib teha kõikide protsessis üldse võimalikkude tõendamisviisidega, nõnda siis ka tunnistajatega.

Lõppeks võib veel kerkida küsimus, et kas vekslivaldajalt tuleb nõuda hääd usku kogu aja vältel, või jätkub sellest, kui see oli olemas vekslirahatuse üleandmise momendil? Kas vekslivaldaja tuleb lugeda pahauskseks ka siis, kui ta vekslit saades oli heas usus, s.o. ei olnud teadlik neist asjaoludest, mis takistasid tal olemast hääuskne valdaja, kuid hiljem talle saavad need asjaolud teatavaks?

Seesugusele küsimusele tuleb ka ÜVS alusel vastata eitavalt. Sest esiteks tähendaks bona fides'e nõud-

¹⁾ ÜVS § 17.

mine kogu aja vältel liigset koormat vekslit käibefunktsioonile ega tagaks vekslivaldaja õigusi küllaldaselt, ning teiseks ei nõua seda ka ÜVS sätteid. Nii ütleb ÜVS § 16 II lõige, et vekslivaldaja, kes tõendab oma vormilise õiguse indossamentide katkestamatu reaga, on kohustatud vekslit ära andma ainult siis, kui ta on omandanud vekslit halvas usus või kui ta on selle omandamisel toiminud raske hooletusega. Sellest nähtub, et head usku saab nõuda ikkagi ainult vekslit üleandmise momendil. Nõnda tuleb vekslivaldajat meie kehtiva vekslitõiguse mõttes lugeda heauskseks ka siis, kui ta pärast vekslit saamist tegelikult on muutunud pahauskseks.

§ 6. Võltsimine.

Vekslivõltsimine võib seista kas all- või pealkirjade või siis jälle vekslit sisu võltsimises. Vekslit järgi vastutavad need, kelle all- või pealkirjad leiduvad vekslil. On kellegi all- või pealkiri võltsitud, siis ei järgne sellest talle loomulikult mingit vastutust. Samuti ei vastuta vekslit järgi ka võltsija, kuna tema nime vekslil ei leidu; võltsija vastutab vaid tsiviilõiguse alusel, millele arusaadavalt lisandub ka kriminaalne sanktsioon.

Kui all- või pealkirjade võltsimise juures vastutuse küsimus on lihtne, on ta seda keerukam vekslit teiste rekvisiitide, vekslisisu, võltsimise puhul. Näiteks sel juhul, kui mõni vekslitpidajaist muudab vekslitsumma suuremaks sel teel, et ta ette kirjutab tuhat, sada jne.

ÜVS § 69 antud üldreegli järgi vekslit teksti muut-

mise korral need isikud, kes on alla kirjutanud pärast seda muutmist, on vastutavad muudetud teksti sõnastuse järgi, enne seda allkirjutanud on aga vastutavad endise teksti sõnastuse järgi. Kui vekslisumma on märgitud vekslile nii sõnadega kui numbritega ja kui need erinevad, siis on asi lihtsam: kehtiv on sõnadega märgitud summa. Samuti on seaduses täpselt lahendatud juht, kus vekslisumma on märgitud vekslile kas sõnadega või numbritega mitu korda ja kui need erinevad: kehtivaks loetakse kõige väiksem neist. On aga muudetud sõnadega kirjutatud summa või mõlemad, on asi komplitseeritum.

Hõlpsam on siin lahendust leida põhimõttelise üldreegli abil. Kui vekslipidaja oli vekslit saamisel võltsimises teadlik, siis on vaideõigus kõigiti kindlustatud. On aga vekslipidaja vekslit omandanud heas usus ning normaalse ettevaatlikkuse juures pole võltsimine kindlakstehtav, siis ei saa valet pidada õigustatuks, vaid tuleb paratamatult käia ÜVS § 17 ja 19 sätete kohaselt. Sest vekslit heauskne valdaja pole kohustatud kontrollima vekslit rekvisiitide tõelevastavust, vaid ainult seda, kas vorminõuded on täidetud.¹⁾ Sellise vekslit on vastutaja kohustatud lunastama ja tal jääb õigus oma vahekordi vekslipidajaga lahendada ainult üld-tsiviilseaduste alusel.

Eriti selgub see ÜVS § 10, mille kohaselt vekslit võib lasta käibele ka puudulikult koostatuna; ja kui hiljem vekslit on täiendatud sõlmitud kokkuleppe vastaselt, siis saab seda vaidena kasutada vekslivaldaja vas-

1) Samma, lhk. 37.

tu ainult siis, kui viimane on vekslit omandanud halvas usus või toimunud raske hooletusega. Ka siin väljendub ilmekalt ÜVS põhimõtteline tendents - garanteerida heaükssele vekslitpidajale võimalikult kõiki neid õigusi, mis veksel üldse võib pakkuda.

Lõppeks tuleb tähendada, et ÜVS oma õige suure liberaalsusega vekslit teksti muutmise küsimuses on praktikas loonud olukorra, kus üsna raske on otsustada, kas on tegemist muutmise või võltsimisega. Kui VS keelas vekslit igasugused parandused, mis muudavad vekslit sisu oluliselt, muidu, kui ainult õiendusega vekslitandja allkirja ees, siis äsjamainitud ÜVS § 69 ei nõua paranduste puhul mingisuguseid õiendusi ega keela ka parandada isegi sõnadega kirjutatud vekslitsummat. Seda ÜVS liberaalsust on meie senises praktikas võetud õige suure ettevaatusega ja pealegi peaksid siis igasugused muudatused alati olema dateeritud, mis on aga võrdlemisi tülikas. Ja et meie pangad arusaamatuste vältimiseks üldiselt ei taha vastu võtta muudatustega vekslit, siis on see ühtlustatud vekslitõiguse liberaalim tegelikus elus vekslit käibe muutnud üsna konservatiivseks.¹⁾

§ 7. Kohustamatus.

Nagu iga kohustusdokumendi juures, nii ka veksel võib olla kohustamatu kahesugusel põhjustel: 1) objektiivseil ja 2) subjektiivseil.

Objektiivsete põhjuste hulka kuulub füüsiline kui

¹⁾ Referaat, lk. 380.

ka psüühiline surve, pettus jne, sest siin on all- või pealekirjutaja tahtevabadus ebaseaduslikult piiratud. Kuid samuti on kehtetud ka keelatud mängust tekinud võla kindlustuseks või kangete jookide võla katteks antud vekslid.¹⁾

Esimesel juhul, s.t. kui vekslile all- või pealkiri on hangitud mingi seadusevastase teo tulemusena, ei saa all- või pealkirja andjat kuidagi teha kohustatuks vekslid järgi. Sest see käiks tsiviilõiguse üldtunnustatud printsiipide vastu, kuna siin puudub ju vaba tahe. Siin ei saaks arvesse tulla ka ÜVS § 40 ja 77, mille järgi vekslipidaja pole kohustatud kontrollima allkirjade ehtsust. Vekslid järgi sellelt, kes all- või pealkirja hankis seadusevastase käitumisega, muidugi nõuda ei saa, sest tema allkirja vekslil ei leidu.

Teisel juhul, s.o. keelatud mängu ja kangete jookide võla katteks antud vekslid, kui need satuvad kolmandate heausksete vekslipidajate kätte, ei võimaldata kasutada vekslidõiguse järgset valet, vaid siin tuleb vastutajal omi varanduslikke õigusi taotlema tavalise tsiviilkohtu korras.

Objektiivsete põhjuste hulka, mis vekslid kui niisuguse teevad kohustamatuks, tuleb lugeda ka olulised eksimused vekslid rekvisiitides. Siin on ÜVS tunduvalt vähendanud vekslid tühistamiseks tunnustamise võimalusi. Näiteks ei peeta VS järgi vekslidiks säärast akti, milles puudub maksutähtaja, samuti vekslid kooostamise kohta

¹⁾ Piip, lhk.265.

tähistus. ÜVS järgi¹⁾ aga peetakse vekslit, milles maksutähtpäev tähistamata, näitveksliks ja maksukohaks, kui see otseselt märkimata, peetakse trassaadi nime juures tähendatud kohta.

ÜVS järgi ei ole koguni ilmtingimata nõuetav, et veksle oleks kirjutatud just erilisele vekslitempelpaberile, vaid seda võidakse kirjutada igale paberile. Et säärane veksle omaks kohuslikkuse vekslina, peab see olema vastavalt tempelmaksustatud.²⁾

Käskveksli juures on küsimus vaieldamatu, sest selles on ÜVS väljendused kindlad ja täpsed. Lihtveksli puhul aga lausub ÜVS, et kui selle koostamisel on jäetud tasumata Tempelmaksu seaduse eeskirjade järgi nõutav tempelmaks, on see vekslina kohustamatu.³⁾ Siin olgu kohe lisatud juurde, et Tempelmaksu seadus tema muudetud kujul⁴⁾ nõuab, et Eestis väljaantavad lihtvekslid tempelmaksustataks üksnes vastavale vekslitempelpaberile kirjutamisega. Kuid teoreetiliselt võttes peaks ka harilikule paberile kirjutatud lihtveksle omama kohuslikkuse vekslina, kui tema väärtus ei ületa 50 krooni. Sest iga tsiviiltoiming 50 kroonini on tempelmaksuvaba.⁵⁾ Kuid nagu tähendatud, on selline võimalus peaaegu vaid teoreetiline, sest kohtulik interpretatsioon siin veel puudub.

Subjektiivse kohustamatusega on meil tegemist siis,

1) ÜVS § 2.

2) ÜVS § 93

3) ÜVS § 94.

4) ÜVS II osa, Tempelmaksu seaduse § 17 p.13.

5) Referaat, lhk. 381

kui vekslile on alla- või pealekirjutanud isik, kel puudus õigus võtta endale vekslkohustust resp. üldse võlakohustust. Seesuguste isikute all- või pealkirja ei ole neile kohustavad. Siia kategooriasse tulevad arvata ka niisugused juhud, kui vekslile on all- või pealkirja teinud isikud, kes selleks kas küllaldaselt või üldse ei olnud volitatud või ei olnud ka seaduslikud esindajad. Siin vastutab vaid allakirjutaja ise isiklikult.

Peatükk III

Vastutajad vekslil järgi.

Vekslil lunastamise eest on vastutavad kõik isikud, kes on vekslile andnud oma all- või pealkirja. Vekslilandmisega võtab vekslilandja endale vastutuse vekslil lunastamise eest. Aga peale vekslilandja võivad oma allkirja vekslile andnud olla ka pealekirjutajad, käendajad ja käskveksli juures aktseptant. Iga üksik vekslil järgi kohustatu vastutab täie vekslisumma eest, nagu oleks igäüks neist eraldi võtnud endale iseseisva kohustuse, arvatud välja muidugi vekslilivolinikud ja ÜVS järjekordse uudsusena ka vekslikäendaja, kes oma käenduse võib anda ka vekslisumma osalise suuruse eest.¹⁾ Sel viisil on loodud vekslil järgi kohustatud isikute vahel omapärane koosvastutus, mida tihti nimetatakse solidaarseks, kuigi see oma loomu poolest täielikult ei vasta meie kehtiva tsiviilõiguse mõistele solidaarvastutusest (BES § 3333). Sest vekslilosaliste vastutus on hoopis suurem, kui tavaliste solidaarsete kohustuste puhul. Siin ei lubata esitada mingeid mööndusi, nagu beneficium divisionis, beneficium excussionis ega teisi, mis võiksid vähendada vekslilivaldaja väljavaateid raha saamiseks.

ÜVS § 7 järgi ei kergenda vekslilosaliste vastu-

1) ÜVS § 30. Vrdl. ka Referaat, lmk.380.

tust ka isegi seesugune asjaolu, kui vekslil on isikute allkirju, kellel puudub õigus kohustuda veksliga, võltsitud allkirju, väljamõeldud isikute allkirju või allkirju, mis mõnel muul põhjusel ei kohusta isikut, kes selle on kirjutanud või kelle nimel see kirjutatud. Nende isikute vekslijärgsete kohustuste kehtivusele, kelle allkirjad on ehtsad, ei avalda see mingit mõju ja nad vastutavad endiselt terve vekslisumma eest, arvatud välja eelpoolloetletud üksikud erandid.

Olgu veel tähendatud, et ÜVS kehtimahakkamisega 1.oktoobril 1938 jäi paralleelselt kehtima ka 1932.a. Veksliseadus (VS) nende vekslite kohta, mis enne uue seaduse jõustumist on välja antud.¹⁾ Ja kuna kulub veel tükk aega, enne kui säärased vekslid täielikult käibest kaovad, s.t. ka kohtuliku lahendamise esemeks enam olla ei või, siis tuleb vähemalt esialgu arvestada mõnevõrra ka VS sätetega. Sel asjaolul ongi ka käesolevas töös vajalikul kohal meeleldi kasutatud võrdlevat vaatlemist.

Vekslit võivad võtta osa järgmised isikud: veksliväljaja, pealekirjutaja, käendaja, vekslivolnik, vekslimaksja, sekkuja ja käskvekšli juures aktseptant. Vaatleme lähemalt nende vastutust.

§ 8. Veksliväljaja.

A. Õigus- ja teovõime.

Veksliväljaja on isik, kes annab oma allkirja vekslile veksliväljajana ning kes loob esimese vekslil

1) ÜVS V osa.

kohustuse. Esimene vekslisuhe tekib tema ja esimese omandaja vahel (üleandmise momendist).

Kes võib siis üldse olla vekсли väljajaks? Selgitades selle küsimuse oleme ühtlasi selgitanud ka veksliväljaja vastutuse, sest kellel puudub õigus vekslit välja anda, see loomulikult ei saa olla ka vastutav selle eest.

Kehtivas ÜVS puudub terve rida üldisi eeskirju. Teiste hulgas ka vekсли õigus- ja teovõime määratlus.

Kui 1932.a. Veksliseadus ütles, et "kohustuda nii liht- kui käskvekslitega võivad kõik, kellele seadusega ei ole keelatud võtta endale võlakohustusi," siis lausub kehtiv ÜVS ainult, et "isiku võime kohustuda vekslitega määrab kindlaks selle maa seadus, kelle kodakondsusse ta kuulub. Kui see seadus tunnustab kohaldatavaks teise maa seaduse, siis kohaldatakse viimast!"¹⁾ Ja seegi eeskiri leidub vaid ÜVS konfliktnormide osas.

Vekслиandjate teovõime määramine viitelise dispositsiooniga on põhjustatud sellest, et ÜVS põhjeneb rahvusvahelisel lepingul. Tähendab küsimuse lahendamiseks kes võib vekslid väljata, tuleb pöörduda veksliväljaja kodakondsuse maa seaduste poole. Meil ei ole varem olnud ega ole ka ÜVS nähtud ette erilisi kitsendusi vekslite väljaandmisel, peale üldise teo- ja õigusvõime nõudmise, milleks sätteid leiduvad tsiviilseadustes.²⁾ Ja seda mitte ainult veksliväljaja, vaid ka teiste veksliosaliste suhtes.

Vaatame lähemalt, mida ütleb selle kohta BES, mil-

1) ÜVS § 95

2) Eliaser.

le sätetega veksliaandja õigus- ja teovõime määratlemisel võib piirduda. See tähendab neil, kel BES lubab luua võlakohustusi, on võimalik ka väljata vekseid ja nende järgi kohustuda. Ja kõik kitsendused, mis BES leiduvad, tulevad arvestamisele ka vekslite juures.

Nii loetleb BES rea isikuid, kellel ei ole lubatud luua kohustusvahetusi. Kohustusi, seega ka vekslite kohustusi, ei saa endale võtta isikud alla 20 aasta vanuses, kuna seesugused isikud loetakse allaalulisteks, kellel puudub tsiviilõiguslik teovõime. Kuid välismaalaste juures see võib osutuda võimalikuks, sest VS § 95 järgi tuleb välismaalase teovõime lahendada lex patriae järgi. Ja kui välismaalase kodumaa seadus võimaldab vekslit väljata ka enne 20. eluaasta saabumist, on selline veksle kehtiv ka meie käibes. Ning samuti ka ümberpöörduvalt: kui välismaalane oma kodakondsusemäärade järgi ei saaks vekslit väljata, kuid meie seadused ei tee takistusi, tuleb säärast vekslit ÜVS § 95 alusel meil lugeda kehtivaks.

Mõningatel juhtudel on Eestis teovõimet võimalik saada ka varem, s.o. enne kahekümnendat eluaastat, sest Rooma õiguse veniae aetatis'e instituut on ka meie õiguses olemas. Isiku kaheksateistkümnenda aastaseks saades võidakse teda hoiukorralises menetluskorras BES § 271 alusel tunnustada täisealiseks. Säärane isik võib kõik täisealise isiku õigused, järelikult ka õiguse vekseid väljata.

Seesuguste täisealiste isikute suhtes, aga, kes oma-
vad küll vara, kuid see ei ole eraldatud isa varast, ei ole küsimus päris selge. Ei saa ju keelata sellisele igapidi õigus- ja teovõimelisele isikule vekslite väl-

jamist, aga kas vekslipidajal on võimalik saada selles ka rahuldust, kui vekslit tähtpäeval ei lunastata, sellele ei leia seadusest ilma pikemata vastust.

Tõsi küll, BES lubab ju suunida hagnosisid võimu all olevate täisealiste varale, kuid need nõudmised peavad olema tekkinud ex lege või ex delicto. Ex contractu hagide suhtes seda ei saa rakendada, sest siin tuleb käsitada BES § 236, mis kõneleb leppest tekkinud nõudmistest. See paragrahv annab meelevaldse õiguse täisealisele lapsele oma erivara isalt välja nõuda ning sellega oma äranägemise järgi käituda. Kui aga lapsel on meelevaldne õigus vara isalt välja nõuda, siis ei peaks selleks olema takistusi ka vekslipidajal. Sest kui sarnane isik andis välja vekslit, siis pidi tal olema ka tahe seda tasuda, seega ka isalt vara välja nõuda.

Edasi ei ole lubatud veksleid väljata isikuil, kes on hoolduse all kas vaimuhaiguse, pillamise või mõne muu defekti tagajärjel. Nende eest annavad veksleid välja nende hooldajad. Tummade ja kurttummade osas meie tsiviilseadkuse andlus on lähtunud sellelt seisukohalt, et nemad on võimelised oma tahet normaalselt juhtima, mispärast neile ei ole tehtud takistusi kohustuda vekslit järgi.

Kehtiv BES, mis abielunaise asetab teataval määral oma mehe ülevalve alla, kitsendab abielunaistele ka veksliväljamist. Kui abielupoolte vahel on teostatud BES ettenähtud korras abieluvara lahutamine, siis naise suhtes arusaadavalt ei ole mingit kitsendust temale kuuluva varaosaga, mille kui iseseisva vara piires ta vabalt võib talitada. Ka ei ole tal vekslit väl-

jaandmiseks tarvis küsida mehelt mingit nõusolekut. Kui aga tegemist on ühisvaraga, vajavad abielunaise poolt väljaantud kohustused mehe kui perekonnapea nõusolekut. Ilma sellise nõusolekuta on naise poolt väljaantud kohustused kehtivad ja ka mehele siduvad ainult neil juhtudel, mil naine on toiminud kohustuse võtmisel äärmise häda sunnil, või mis seaduses otseselt on ette nähtud.

Kui abielunaine evib BES ettenähtud erivara, vastutab ta selle vara piires üldjoontes samuti nagu vara lahususegi juures.

Kuid isegi säärane kohustus, kus on vajalik mehe nõusolek ning see aga puudus, ei ole meie tsiviilõiguse järgi täiesti kehtetu: niipea kui abielu lõpeb või naine saab iseseisva vara omanikuks, võidakse alustada sissenõudmist, nagu sellest kõneleb BES § 91.

Kokkuvõttes võib öelda, et abielunaise poolt väljatud veksleid tuleb lugeda kehtivateks: 1) kui naisel on erivara, lahus mehe varast, 2) kui vekslkohustus on võetud enesele äärmise häda sunnil, näiteks hädavalikuks arstimiseks, pere ülalpidamiseks toitainete muretsemise otstarbel jne. ja 3) kui see seaduses otseselt on ette nähtud.

Täpsemalt võetuna peab aga tähendama, et 1937.a. Põhiseaduse järgi ^{ja relatīva põhiseaduse} abielunaise õigused mehega on võrdsed ja et abielunaine sellekohaselt omab ka veksliteovõime. Iseasi on muidugi, kas abielunaise poolt väljatud vekslid järgi rahuldust saadakse, kui ei ole silmas peetud BES vastavaid eeskirju.

Kaasajal on vekslite õigus- ja teovõime väga laialatuslik ning ulatub peagu kõigile, arvatud välja need, keda seadus ei loe võimeliseks oma varaga normaalselt käituma. Vekslite arengu koidikul ja ka veel hilisema ajaloo jooksul on see õigus palju kitsam olnud. Näiteks ei võinud omal ajal vekslite järgi kohustuda võrsid, magistraadid, sõjaväelased jne. Säärane kitsendus oli läbi viidud peamiselt seetõttu, et varemalt võidi vekslitekohuslast vekslite mittelunastamise pärast arestida,¹⁾ mida aga teatavate seisuste ja elukutsete juures ei peetud võimalikuks ja sündsaks. Ajajooksul aga hakkas arestimisõigus veksliteõigusliku instituudina kaduma ja koos sellega on pidevalt laienenud ka veksliteandevõimeliste isikute ring.

Ex-Vene 1902.a. Veksliteadus keelas vekslite väljamise sõjaväelastele, vaimulikele, talupoegadele jne. See kitsendus kehtis vormiliselt mõnda aega iseseisvas Eestiski, sest ex-Vene Veksliteadus võeti meile muutmata üle. 1920.a. seisuste kaotamise seadusega aga vajus see kitsendus ajalukku. Talupoegade osas kaotati see Vene valitsuse enda poolt juba 1906.a. Tänapäeval on aga kõik seesugused kitsendused vekslite väljamise suhtes täielikult kadunud ning veksel on muutunud universaalseks võladokumendiks, mis on lubatud kõikidele rahvakihtidele.²⁾

Vekslite õigus- ja teovõime rakendamisel puutume mitte harva kokku veel küsimusega, kuidas talitada siin

¹⁾ Šeršenevitš, lk.44.

²⁾ Referaat, lk.377.

välismaalaste suhtes. Sest igas riigis on ju oma erinev seadusandlus ja nii ka erinevad arusaamised isiku õigus- ja teovõimest. Niisuguses olukorras on vekslijuures, mis just rahvusvahelises käibes omab ülisuurt väärtust, kollisioonid paratamatud. Selliste tihti väljapääsematusse ummikusse viivate kokkupõrgete vältimiseks ja lahendamiseks on kõikide maade veksliseadustesse sisse võetud erilised konfliktnormid.

Selles osas oli meie endine Veksliseadus eriti puudulik. Oli küll öeldud, et välismaalaste õigus- ja teovõimet tuleb määrata nende kodumaa seaduse (lex patriae) järgi, kuid kõikide rahvusvahelises liiklemises ette tulla võivate kollisioonide lahendamiseks oli VS liiga pealiskaudne ja kasuistlik.¹⁾ Eriti seetõttu, et üksikute riikide konfliktnormid on ülesseatud ikkagi autonoomselt ja kokkukõlastamatult, võides endaga kaasa tuua raskeima ettekujutatava segaduse konfliktnormide eneste konflikti näol.²⁾

Genfi 1930.a. konventsioon ja sellega täielik ühinemine hulga riikide poolt (Belgia, Helveetsia, Hollandi, Itaalia, Jaapani, Kreeka, Monako, Norra, N.S.V.Liit, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Soome, Taani ja alates 1.X.1938 ka Eesti) on konfliktnormide ühtlustamisega avanud ukse uuele ajajärgule. Veksliandevõimes on ÜVS nagu VS, läbi viidud natsionaalprintsip, jättes veksliaandevõime selle maa seaduse määrata, kelle kodakondsusse kohustatu kuulub; kui see natsionaalseadus deklareerib kompetentseks teise maa seaduse, siis

1) Vrdl. ka Piip, lhk.280 ja Staub-Stranz, lhk.19.

2) Piip, lhk.280.

kohaldatakse viimast.¹⁾ Isik, kes oleks teovõimetu natsionaalseaduse põhjal, on aga siiski seotud, kui allkiri on antud sellise riigi territooriumil, kelle seadusandluse järgi see isik oleks teovõimne. See eeskiri ei tule kohaldamisele, kui omamaalane on kohustatud vekslile järgi välismaal.²⁾

B. Vastutus käskveksli järgi.

Käskveksli väljamisel tuleb kõigepealt pidada silmas, et nende väljaja ei tarvitse sugugi olla kellegi võlgu, kui ta käskveksli väljab, nagu see nähtus loomulik on lihtveksli juures, kus veksliväljaja alati on võlgu ja seda ka vekslis tunnistab. Käskveksli juures väljaja võib olla ja üsna sageli ongi - võlanõudja.

Seetõttu võib Eestis käskvekslit väljata õigustatud teovõimne isik, kes on õigustatud korraldusi tege-
ma oma varanduse üle ja enda peale võtma kohustusi.³⁾

Järgnevalt püüame vastust leida küsimusele, kas vekslis on tahetud näha objektiivselt jagamatut kohustust, mille juures kunagi ei ole mõeldav, et vekslipidaja oleks õigustatud nõudma sel juhul, kui veksliväljajaid on üheskoos mitu, igalt üksikult veksliväljajalt vaid osa vekslisummat, või on siin mõnel korral lubatud ka beneficium divisionis. VS ei lubanud vekslisummat milgi juhul killustada. ÜVS sellele otsust lahendust ei leidu. Küll aga ütleb ÜVS § 47, et kõik trassandid, aktseptandid, indossandid ja vekslikäsu-

1) ÜVS § 95.Vrdl.ka Nõges, lhk.197 ja Piip, lhk.280.
2) ÜVS § 95.
3) Eliaser.

tajad vastutavad vekslivaldaja ees solidaarselt ning järgmine 48-s § annab vekslivaldajale õiguse nõuda sellelt, kelle vastu ta regressiõigust teostab, terve~~kt~~ vekslisummat ühes protsentidega ja kuludega. Sellest võib järeldada, et iga veksliväljaja vastutab iseseisvalt ja sõltumatult kaasveksliväljajatest ikkagi terve vekslisumma eest. Samale seisukohale jõuame ka ÜVS § 7 sätete analüüsimisel, mille järgi juhul, kui vekslil on isikute allkirju, kellel puudub õigus kohustuda veksliga, võltsitud allkirju, väljamõeldud isikute allkirju või allkirju, mis mõnel muul põhjusel ei kohusta isikut, kes selle kirjutanud või kelle nimel see kirjutatud, siis ei avalda see teiste allakirjutajate vekslijärgsete kohustuste kehtivusele mingit mõju.

Kuidas aga toimitakse siis, kui üks kaasveksliväljajatest on tasunud vekslit terves summas? Arusaadavalt on tal siis regressiõigus kaasveksliväljajate suhtes. Tekib küsimus, kas seesugused vahekorrad kuuluvad lahendamisele Veksliseaduse järgi või üldtsiviilseaduse alusel. ÜVS § 48 ja 77 nähtub, nagu võiksid veksliaandjad omi vahekordi õiendada veksliseaduse alusel. VS ja eriti ex-Vene senat asusid sootuks vastupidisele seisukohal, lubades veksliaandjail sel juhul toetuda vaid üldtsiviilseaduse sätetele.

Trassant ehk veksliaandja vastutab nii vekslit lunastamise kui ka aktseptimise eest. Muidugi ei tule mõelda, et käskveksli juures vastutus lasub vaid veksliaandjal. Peale tema vastutavad ka pealekirjutajad ja aktseptant, kelle vastutuse käsitletus järgneb vastavas paragrahvis.

Kui VS järgi trassandi vastutus oli subsidiaarne, s.t. ainult juhuks, kui vekslit ei aktseptita või aktseptitakse ainult osaliselt, siis ÜVS § 43 järgi vekslivaldaja võib teostada regressiõigust niihästi indosandi, trassandi kui ka muude vekslkohuslaste vastu maksutähtpäeval, kui vekslit pole lunastatud. Isegi enne maksutähtpäeva võib seda teha, kui: 1) veksel on jäetud kas osaliselt või tervelt aktseptimata; 2) vekseli aktseptinud või aktseptimata jätnud trassandi vara on seatud konkursi, konkursi ärahoiu kokkuleppe menetluse või administratsiooni alla, või kui trassaat on lõpetanud oma maksmised, seda ka siis, kui maksmise lõpetamist pole konstateerinud kohus, või kui ta varale pööratud sissenõudmine on jäetud tagajärjeta; ja 3) aktseptimisele mittekuuluva vekseli väljanud trassandi vara on seatud konkursi, konkursi ärahoiu kokkuleppe menetluse või administratsiooni alla. Ka enne maksutähtpäeva regressiõiguse teostamine on ÜVS järjekordseks uuenduseks, mida VS ei tundnud.

Selleks, et teostada ~~enne~~^{regressi} maksutähtpäeva trassandi vastu või nende vastu, kes enne mitteaktseptimist olid andnud oma pealkirja, peab veksel protestitama mitteaktseptimises (ja mittelunastamises).¹⁾

Kuid on võimalik regressi teostada ka protestimata. Nimelt kui trassant on vekslile märkinud klausli "kuludeta regress", "protestita" või mõne muu samatähendusliku väljendi. Siin regressiõigus säilib ka protestimata. Enne selle teostamist peab aga vekslili-

1) ÜVS § 44.

valdaja veksliaandjale saatma teate. Seesugune trassandi poolt kirjutatud klausel omab jõudu kõigi vekslisuhustes. Kui klausel on aga kirjutatud indosandi või vekslikäendaja poolt, siis omab see jõudu ainult klausli kirjutajate eneste suhtes.¹⁾

Nagu öeldud, vastutab trassant nii vekslisaktseptimise kui ka lunastamise eest. ÜVS on andnud trassandile võimaluse vabastuda vastutusest aktseptimise eest.²⁾ Seda võib ta teha sel viisil, et ta keelab vekslisestitamise aktseptimiseks, välja arvatud näitaegvekslid kui ka need vekslid, mis kuuluvad lunastamisele kas kolmanda isiku juures või trassaadi elukohast erinevas paigas.³⁾ Aktseptimiseks esitamise keelu olelusel langeb ära ühtlasi võimalus teostada trassandi vastu ennetähtaegset regressi. Vekslisestitamisest aga ei saa trassant ÜVS järgi kunagi vabaneda ja kõiki sellesihilisi märkuseid vekslil tuleb pro non scripta lugeda.⁴⁾

Vekslis võib väljata isik/ise, kuid seda võib teha ka voliniku kaudu, s.o. kasutades mandaatinstituuti. Kui aga volinik väljab vekslis, peab tal selleks olema vastav volitus. Muidu loetakse veksel väljatuks tema enese nimel ja vastutus lasub temal isiklikult.⁵⁾

Milline aga peab olema volitus vekslis väljamiseks? Kas piisab üldvolitusest, või peab selleks olema erivolitus. Kui volinikul on olemas kaubanduslik volikirj,

1) ÜVS § 46

2) ÜVS § 9.

3) Nõges, lhk. 205.

4) ÜVS § 9.

5). ÜVS § 8.

siis peab see ilma mingi kahtluseta osutama küllaldatakse. Sest normaalses kaubanduslikus käibes on vekslitega tegelemine möödapääsematu nähe, mis peaks kuuluma ka voliniku harilikkude õiguste hulka.

Tuleb asuda seisukohale, et ka üldtsiviilvolitusest piisab vekslite väljastamiseks. Annab ju üldvolituse instituut volinikule teiste peremehelikkude õiguste hulgas ka võimaluse võlga teha, määrata lähemalt kindlaks võlategemise viisi. Tohiks olla voliniku otsustada, millise võlvahekorra ta loob, kas Veksliseaduse või BES alusel. Isegi sel juhul tuleb volitaja lugeda vastutavaks voliniku poolt väljatud vekslite eest, kui volinikule oli keelatud vekslite väljamine omavahelelise leppega, milles kolmandad heausksed vekslipidajad ei olnud teadlikud.

Volitust ei pruugi mõnikord koguni üldse olla ja veksel omab ikka jõudu volitusvekslina. Näiteks kui laevakapten bodmerii laenu tehes väljab vekslite, siis ei ole tal selleks volitust vaja, välissadamas nõutakse selleks vaid konsuli nõusolekut.¹⁾ Sääraste vekslitega hagedes peab aga näitama, et laen oli tehtud häda sunnil: paratamatuks remondiks, toidukraami muretsemiseks jne. Muidu ei ole laevaomanik selle vekslite järgi vastutav.

Volinik aga ei saa üldreeglina väljata säärast vekslite, mis looks vekslisuhte tema ja volitaja vahel. See ei ole mõeldav juba seetõttu, et vekslisuhte eeldab kahe kontrahendi olemasolu. Antud olukorras seda

1) Piip, lhk. 313.

aga ei ole, sest volinik on vaid volitaja esindaja, seega ikkagi ainult üks pool, mis ei võimalda vekslivahekorra tekkimist. Arusaadavalt ei ole takistusi volitaja ja voliniku vahel vekslisuhete tekkimiseks väljaspool volitust.

Summa.

Trassant vastutab esijoones muidugi vekslisumma ulatuses. Kui ta aga ei lunasta vekslit tähtpäevaks, lisanduvad algsummale protestikulud, 6% aastas maksmata vekslisummalt arvates maksutähtpäevast, 1/3% vekslitasu ja kohtu- ja asjaajamise kulud.¹⁾ Iga vekslipidaja, kes tasus vekslit, võib omakorda nõuda eelmiselt summat, mille ta ise tasus. Kui terve rida indossante on teostanud nõudmisi üksteise vahel, võivad need lisakulud ka trassandi suhtes tihti õige suureks paisuda.

Trassandil on küll võimalus vabaneda protestikuludest regressi juures. Sel juhul ta peab märkima vekslile sellekohase klausli, millest oli juba juttu eelpool.²⁾ Kui vekslipidaja seesugusest klauslist hoolimata laseb vekslile teha protestiakti, jäävad kõik sellega seotud kulud tema enese kanda. Kui tegemist on pöördveksliga, võidakse nõuda lisaks eelpoolkirjeldatud kuludele veel kurtaaži ja tempelmaksu pöördvekslilt.³⁾

Vekslisumma käsitamise puhul ei pääse mööda ka ÜVS tehnilise eduna iseloomustatud uudsusest, mille järgi trassant näitaegvekslis ja näitvekslis, mitte ühegi teise veksliliigi juures, võib määrata, et vekslisummalt selle lunastamisel arvutatakse intresse, mis mui-

1) ÜVS § 48 3) ÜVS § 52.
2) ÜVS § 46.

dugi ei või ületada meie üldist protsendiülemäära -
- 8% aastas.¹⁾

Aegumine.

Trassandi vastutus vekslis järgi kestab üks aasta, arvates protestiakti koostamise päevast, kui protest toimus selleks ettenähtud tähtajal, või arvates maksumähtpäevast, kui vekslis on klausel "regress kuludeta." Aegumise tähtaja arvutamisel ei või kaasa arvata päeva, mil aegumistähtaeg algab.²⁾

Aegumine katkeb vastavais seadusis ettenähtud juhtudel, kuid ta ei peatu kunagi. Aegumise katkestus omab jõudu ainult selle vekslisohuslase vastu, kelle suhtes on aset leidnud olu, mis katkestab aegumise.³⁾

+

Käskveksli kohta, olgugi ainult trassandi vastutuse osas, käivat ülevaadet lõpetades, olgu veelkord rõhutatud, et ÜVS on üsna radikaalselt muutnud meie senise vekslisõigusliku süsteemi: lihtveksli asemele on käskveksel tõstetud esikohale. Vastavalt sellele leiamegi uuest Veksliseadusest tervelt 74 paragrahvi käskveksli ning ainult 4 paragrahvi lihtveksli kohta.

Käskveksel osutub hoopis teistsuguseks krediidi-käsitamisevahendiks kui seda on lihtveksel. Käskveksel on palju painduvam, kuid seejuures muidugi ka märksa

1) ÜVS § 5.

2) ÜVS § 73.

3) ÜVS § 71; vrdl.ka Hellat, lmk.228 j.j.

keerulisem, kuna temasse on lubatud paigutada terve hulk mitmesuguseid lisandusi, milliseid võimalusi seni ne veksliseadus ei tundnud.

Nõnda on ÜVS ilmseks tendentsiks: meie senine valdav lihtvekslite käive asendada käskveksli käibega. Sel puhul on muidugi võimalik küsida, et kas meie kaubanduslik käive annab käskveksli levikuks, mis seni on olnud minimaalne, küllaldaselt eeldusi.¹⁾ Kuid selle küsimuse käsitlemine ei mahu käesoleva töö raamidesse ja pealegi ei ole see uus süsteem meil tegelikult elus tekitanud mingeid kõneväärseid raskusi, kuigi ta esiootusa sellega on koguni diametraalses vastuolus.

C. Vastutus lihtveksli järgi.

Lihtveksli väljaja vastutab vekslilunastamise eest üldjoontes samadel alustel nagu käskveksli väljaja ehk trassant ning ühtlasi samasugusel määral, kui käskveksli aktseptant. Veksliandja vastutus kestab siin kolm aastat, arvates maksutähtpäevast, s.o. sama tähtpäevast, kui käskveksli aktseptandi juures.

Kui veksel jääb protestimata või protestimisest on möödunud kolm aastat, ei kustu niisuguse vekslilunastaja vastutus, vaid ta jääb vastutavaks vekslilunastaja ees selle summa ulatuses, mille võrra ta on rikastunud tema kahju tagajärjel. Nõue rikastumise väljaandmiseks aegub kolmeaastase tähtaja möödumisega arvates vekslilunastaja kohustuse kustumisest.²⁾

1) Eliaser.

2) ÜVS § 88.

Rikastumise instituut leidis meile tee alles uue Veksliseaduse kehtimahakkamisega Genfi 1930.a. konventsioonide alusel, kuigi ta mitmes riigis, näiteks Saksa maal, juba varem oli kehtimas.¹⁾

Kuid rikastuse väljaandmist ei saa taotleda sundtäite, vaid tavalise tsiviilõigusliku hagi korras. Siin peab hageja tõendama, et veksliväljaja on rikastunud selle toimet, et tal ei tulnud vekslit lunastada. Kui aga on tegemist n.n. sõbraveksliga, kus veksliväljaja pole saanud vekslit andes mingisugust ekvivalenti, ei saa temalt ka midagi hageda õiguspäratu rikastumise alusel.

Rikastumise ulatus ja alus tuleb kindlaks teha üldtsiviilnormide alusel (BES § 3734-3736). Siin ei saa hageda enam 1/3% vekslitasu ega protsente arvates maksutähtpäevast, vaid ainult summat, mille võrra on veksliandja rikastunud ühes 6% aastas, arvates hagi esitamisest.

Pikemalt tuleb peatuda õiguspäratu rikastumise tõendamise küsimuse juures. Kas peab tõendama vekslivaldaja, et veksliväljaja on rikastunud, või tuleb seda eeldada niikaua kuni veksliväljaja pole tõendanud, et ta ei ole rikastunud. Kui veksliväljaja pole vekslit lunastanud, siis järgneb sellest, et ta on selle summa ulatuses rikastunud, kuni pole tõendatud vastupidist. Veksli loomuliku käigu järgi peab ta vastava summa saama veksli väljamisel. Seepärast tuleb ka presumeerida, et kuni ta pole seda lunastanud, on ta rikas-

1) Staub-Stranz, lmk. 675.

tunud vastava summa ulatuses. Ei saaks nõuda vekslivaldajalt, et ta peab tõendama, et tegemist pole sõbra-veksliga, vaid et selle järgi on veksliväljaja tegelikult raha saanud. See oleks üsna eluvõõras ning ei vastaks ka veksliseaduse sisule. Ei saa ometi nõuda, et vekslivaldaja, kes võib-olla ei tunnegi veksliväljajat, peaks tõendama, et selle järgi on tegelikult raha saadud ning et veksliväljaja on vastava summa ulatuses rikastunud. See ei oleks hästi kooskõlas ka ÜVS § 17 väljendatud põhimõttega, mis tahab kindlustada hääusksesele vekslivaldajale kõiki neid õigusi, mis üldse vekslit järgnevad.

Rikastumine tuleks lugeda tõendatuks, kui veksli esimene valdaja esitab veksli, millest nähtub, et seda pole lunastatud. Kui veksliväljaja tahab vabaneda vastutusest säärase veksli järgi, peab ta tõendama, et rikastumist pole olnud.

Nüüd aga kerkib esile uus probleem. Sest eeltoodust nagu näib, et veksliväljaja kui kostja peaks tõendama eitavaid asjaolusid, mida kehtivad protsessuaalnormid ei luba. Tõeliselt aga langeb see kartus ära. Sest eitava asjaolu all ei tohi kunagi mõelda lihtsalt eitavas vormis esitatud fakte, vaid väidet, millega kostja abstraktselt eitab hageja taotlusi. Näiteks on eitav asjaolu, kui kostja väidab, et tal pole raha maksmiseks, et hagejal puudub õigus hageda jne. Eitavaks faktiks aga ei saa lugeda seda, kui kostja näiteks väidab, et ta lapse eostumise ajal üldse ei ole elanud Eestis, mispärast teda ei saa pidada lapse isaks; et ta pole veksli järgi raha saanud, seepärast

pole ka rikastunud jne. Neid ei tule pidada eitavaks^{te} asjaoludeks, mida protsessuaalselt pole lubatud tõendada.

Kui võladokument on koostatud nii, et see ei vasta Veksliseaduse nõuetele, ei loo säärane võladokument veel vekslisuhet.

Kerkib küsimus, kas võladokumendi järgi, mida vormiliste puuduste pärast ei saa pidada veksliks, saab hageda õiguspäratu rikastumise alusel veksliväljajalt summat, mille ta saanud veksliväljamisel? See on täiesti mõeldav. Aga seda ei tohi ära vahetada rikastumisega vekslioiguslikus mõttes. Niisugune rikastumine on puht tsiviilõiguslik, mis tuleb lahendamisele BES normide kohaselt väljaspool Veksliseadust. Sedaliiki hagit aeguvad mitte enam 3 aasta möödudes, vaid 10 aasta pärast arvates rikastumise momendist. Siin võib esineda aegumise peatumine ja katkemine üldistel tsiviilõiguslikkudel alustel, mis ÜVS täiesti võõrad.

§ 9. Aktseptant.

Käskveksel iseenesest on vaid käsk maksta vekslit järgi ja enne vekslit esitamist selle maksjale ei pruugi ta sugugi teada oma maksukohustusest. Ja trassaadil ei ole mingit juriidilist kohustust vekslit aktseptida, olgugi et ta trassandile tegelikult võib võlgu olla.

See on muidugi iseenesestmõistetav, sest ka veksliseadus ei või kellegile anda rohkem õigusi, kui tal on olemas tsiviilõiguste järgi. Viimased aga lubavad kodanikel teha korraldusi üksnes oma varade ja õiguste üle, mitte aga käsutada võõraid varasid ja õigusi. On

levinud kaubanduslik komme, et käskvekslit harilikult ei anta välja ilma trassaadi nõusolekuta.¹⁾

Aktseptimisega trassaat kohustub lunastama vekslit maksutähtpäeval,²⁾ s.t. võtab endale vastutuse vekslit järgi, muutub aktseptandiks. Aktseptandi seisund vastutuse mõttes on võrdlemisi analoogiline lihtveksli välja- ja vastutusega. Maksutähtpäeval lunastamisel aktseptant on kohustatud tasuma ainult aktseptitud vekslisumma ja temalt pole õigus nõuda muid lisakulusid. Vekslit maksutähtpäeval mittelunastamisel on vekslivaldajal õigus nõuda aktseptandilt vekslisummat ühes kõigi nende lisakuludega, mis regressiga seotud.³⁾ Seejuures võib vekslivaldajaks väga hästi olla ka trassant ise ja tal on võrdsed õigused iga teise vekslivaldajaga.

Käskvekslid tulevad esitada trassaadile aktseptimiseks maksutähtpäeva saabumiseni, s.o. mitte enam maksutähtpäeval.⁴⁾ Muidugi võib maksutähtpäeval vekslit aktseptida, kuid maksutähtpäeval ei saa enam teha protesti mitteaktseptimises.⁵⁾ Trassant võib aga ka ette kirjutada, et aktseptimiseks esitamine ei või toimuda enne selleks antud tähtpäeva.⁶⁾ Näitaegvekslid tulevad esitada aktseptimiseks ühe aasta jooksul, arva-

1) Samma, lk.45,47.

2) ÜVS § 28.

3) ÜVS § 28, 48 ja 49.

4) ÜVS § 21.

5) Samma, lk.45.

6) ÜVS § 22.

tes koostamispäevast. Trassant saab seda tähtaega kas pikendada või lühendada, indossant vaid lühendada.¹⁾

Aktsepti suhtes seadus täpset vormi ette ei näe. Nõutakse ainult, et see leiduks vekslil ning et selle sõnastusest kahtluseta ilmneks, et trassaat on avaldanud nõusoleku veksli vastuvõtmiseks.²⁾ Küll aga peab aktsept olema tingimusteta, arvatud välja võimalus, et trassaat võib seda piirata vekslisumma osaga. Igasugused tingimused, s.t. muud kõrvalekaldumised veksli sisust, võrduvad aktseptist loobumisega, mis ei kaasuta aktseptandile mingeid kohustusi peale selle, et ta siiski loetakse vastutavaks aktsepti sisu ulatuses, s.t. muidugi niivõrd, kui võrd seesugune aktsept vastab veksli sisule.³⁾

Mahakriipsutatud aktsept-väljendid üldreeglina pole siduvad trassaadile, kui need on leidnud aset enne veksli tagasiandmist ja kuni vastupidist pole tõendatud, eeldataksegi, et see toimus tõepoolest enne ning trassaati peetakse aktseptimisest loobunuks. See tähendab, et kui mahakriipsutamine on toimunud pärast tagasiandmist, millist asjaolu muidugi tuleb tõendada, siis on aktsept ikkagi kohuslik. Samuti on aktsept kohuslik ja tagasivõtmatu, kui trassaat on kirjalikult teatanud aktseptimisest vekslivaldajale või ükskõik millisele isikule, kelle allkiri on vekslil. Kuid see vastutus piirdub ainult nende isikute suhtes ja aktsepti sisu ulatuses.⁴⁾ Olgu veel märgitud, et ÜVS nõutavat maha-

- 1) ÜVS § 23.
- 2) ÜVS § 25.
- 3) ÜVS § 27.
- 4) ÜVS § 29.

kriipsutamist peaks praktikas olema võimalik teostada ka sel viisil, et trassaat märgib sõna "aktseptitud" ette "mitte" või eemaldab oma nime vekslilt keemiliste vahenditega. Samuti peaks kirjaliku teatamise alla kuuluma ka näiteks teatamine telegraafi teel.¹⁾ Nagu öeldud määrab kehtiv ÜVS, et vekslit võidakse esitada aktseptimiseks maksutähtpäeva saabumiseni, või siis hiljemalt maksutähtpäeval. Ja kuna veksliseadust tema loomu tõttu (lex specialis) ei saa laiendavalt tõlgendada, võib nagu järeldada, et ÜVS üldse ei võimalda vekslit aktseptida pärast maksutähtpäeva, nagu see oli iseendastmõistetav 1932.a. Veksliseaduse juures. See tähendaks tegelikus elus seda, et vekslipidaja ei saaks säärase vekslid järgi üldse midagi nõuda, kuigi veksel hiljem, s.o. pärast maksutähtpäeva, on aktseptitud. Vekslipidaja ei saaks asuda nõud~~imise~~misele isegi mitte trassaadi õiguspärase rikastumise alusel, sest aktsepti ÜVS täpselt mõttes nagu pole olemas. Ainult heauskse vekslipidaja käes võiks säärane veksel ÜVS § 17 mõtte kohaselt olla hagemise aluseks.

Kohtupraktika selles küsimuses praegu küll veel puudub, sest ÜVS kehtib alles 1. oktoobrist 1938.a. Peaks siiski saama eluõiguse seisukoht, et vekslit võidakse esitada aktseptimiseks nii enne kui ka pärast maksutähtpäeva. Ja juhul, kui vekslit pole protestitud mitteaktseptimises, kuid see siiski trassaadi poolt aktseptitakse, siis peaks ta vastutama sellise vekslid järgi 3 aasta vältel, arvates maksutähtpäevast õiguspä-

1) Samma, lk. 49.

ratu rikastumise alusel ÜVS § 88 kohaselt. On aga veksel protestitud mitteaktseptimises ja vastutajate suhtes mittelunastamises, kuid trassaat siiski aktseptib hiljem selle vekslile, siis peaks ta vastutama samadel alustel ja viisidel, kui veksliväljaja lihtveksli juures.

Niisugune arutelu ei võiks olla vastuolus Veksli-seaduse sisuga. Sest ÜVS § 26 ja 29 teevad trassaadi vastutavaks aktsepti sisu ulatuses ka siis, kui aktsept ise pole toimunud täpselt seaduse sätete kohaselt. Ja hääuskse vekslipidaja ees vastutab trassaat, kes on aktseptinud vekslile pärast makсутähtpäeva.

Kuidas on aga aktseptantide vastutusega lugu siis, kui neid on mitu, milleks ÜVS ei tee mingeid takistusi? Sel juhul aktseptantide vastutus on analoogiline lihtveksli väljajate vastutusega, kui neid on rohkem kui üks. S.t. iga aktseptant üksikult vastutab terve vekslisumma eest, ilma et siin oleks võimalik kasutada mingeid soodustusi, näiteks beneficium divisionis't.

Kuigi üldreeglina vekslile aktseptimine peab toimuma vahetult pärast esitamist, on ÜVS uudsusena toonud sisse sätte, et trassaat võib nõuda vekslile teistkordset esitamist esimesele esitamisele järgneval päeval.¹⁾ Trassaat ei saa seda tähtpäeva pikendada, küll aga on see mõeldav vekslipidaja nõusolekul. Seesuguse mõtlemisaja kasutamisel ei saa aga trassaat nõuda, et veksel selleks ajaks peaks jääma tema kätte.²⁾ Juhul kui vekslipidaja trassaadi soovi vekslile teistkordse esita-

1) ÜVS § 24.

2) ÜVS § 24.

mise asjas ei täida, vaid annab selle kohe protesti, siis peab trassaat, kui ta tahab seda asjaolu hiljem ette tuua, protestiakti sellekohase märkuse laskma sisse kanda.¹⁾

Kui trassaat aktseptimisest juba kord on keeldunud, siis tuleb seda pidada lõplikuks ning ei ole enam võimalik käskvekslit esitada aktseptimiseks teistkordselt.²⁾

Veksel väljatakse harilikult nii, et maksukohaks on trassaadi elukoht. Kuid maksukohaks võib olla ka trassaadi elukohaga mitteühtiv koht. Viimasel juhul, kui trassant on jätnud tähendamata kolmanda isiku, kelle juures peab toimuma lunastamine, on trassaadil õigus seda teha aktseptimisel. Seesuguse märkuse puudumisel eeldatakse, et aktseptant on kohustatud lunastama veksli ise maksukohal.³⁾ Juhul aga, kui veksel kuulub lunastamisele trassaadi elukohas, võib ta maksukoha piirides täpsemalt määrata koha, kus veksel tuleb lunastamisele. Teiste sõnadega - kui maksukohana on veksilil märgitud Tallinn, siis peab trassaat lunastamise täpse koha määramisel piirduma Tallinna linna administratiivpiiridega, fikseerides näiteks, et veksel tuleb lunastamisele Tallinna Linnapangas.

Tähtaegade ja summa suhtes vastutab aktseptant samal viisil ja alusel nagu veksliandja lihtveksli juures. Ja samu vaideid, milliseid võib esitada lihtveks-

1) ÜVS § 24.

2) Nõges, lhk.207.

3) ÜVS § 27.

li väljaja oma kaitseks, võib esitada ka käskveksli aktseptant.

§ 10. Indossandid.

A. Indossamentide juriidiline loomus.

Omadus, mis vekсли eriti väärtuslikuks teeb modernsele kaubanduslikule käibeale, on eriline vekсли edasiandmise kord. Veksel saabki alles siis kehtivuse, kui ta on ringvoolu lastud, edasi antud esimesele omandajale, kellel ja ka igal järgneval vekslipidajal on õigus seda omakorda edasi anda.

Indossantide õigus- ja teovõime tuleb määrata samadel alustel nagu veksliaandjagi õigus- ja teovõime, sest nagu me edaspidi näeme, tekib indossimisega indossandi suhtes iseseisev vekslkohustus analoogiliselt veksliaandmisele. Järelikult - kes ei saa vekslit väljata, see ei saa seda ka indossida. Küll aga võivad trassant¹⁾ kui ka indossant²⁾ selle oma märkusega veksilil keelata, kuid see ei ole enam seoses indossantide õigus- ja teovõimega.

Mida tähendab indossimine oma juriidiliselt loomuselt? Saksa juristid väidavad, et indossimine on sisuliselt uue vekсли loomine, mis oma olulistest osades vaid on identne esialgselt väljatuga kusjuures indossant vekslit edasi andes teotseb vekсли väljajana.³⁾ Samal seisukohal on vene kool. Selle järgi indossant vastutab samas ulatuses kui veksliväljajagi. Nõnda ei

1) ÜVS § 11.

2) ÜVS § 15.

3) Piip, lhk. 257.

ole indossament oma loomult mitte mandaat ehk volitus raha saada, vaid sellega antakse veksel teisele isikule omanduseks.

Indossandid vastutavad vekslivaldaja ees solidaarselt, samuti nagu kõik trassandid, aktseptandid ja vekslikäendajad.¹⁾ Ja nõude esitamine ühe vekslkohuslase vastu ei takista nõude esitamist teise vastu, sest ÜVS määrab kindlal kujul, et ühe vekslkohuslase vastutus ei sõltu teise vastutusest, isegi mitte nende vastu, kes järgnevad vekslkohuslasele, kelle vastu nõue on juba esitatud. ÜVS § 7 ütleb koguni, et kui veksilil on isikute allkirju, kes ei kohustu nende järgi, ei avalda see asjaolu mingit mõju teistele. Iga vekslkohuslane, nendehulgas ka indossant, vastutab absoluutselt iseseisvalt vekslit tasumise eest.

Kuid olgugi, et indossimine on sisult uue vekslit loomine, ei tohi indossandi vastutust täiesti identida vekslitandja vastutusega. Vekslitandja ja indossandi (meie juures enamtarvitatava - žirandi) vastutuses on rida erinevusi. Sisult uue vekslit loomise all tuleb mõista ikkagi vaid seda, et edasiande pealkirja tehes, võtab indossant endale iseseisva kohustuse, mis ei sõltu teiste indossantide kohustustest. Muidugi võivad ju indossantide vahel esineda säärased suhted, kus ühe vastutus sõltub teisest, kuid seadus määrab, et seesugused suhted ei evi mingit tähendust heauskse vekslitvaldaja suhtes. Ainult siis on vaie siin õigustatud, kui vekslivaldaja on teadvalt toiminud võlgniku kahjuks.²⁾

1) ÜVS § 47.

2) ÜVS § 17.

Indossamentide täielikust sõltumatusest järeldub ühtlasi asjaolu, et vekslid indossimisel ei ole tarvidust kontrollida eelpool olevate indossamentide ehtsust, vaid jätkub ainult indossamentide katkestamatu rea tõendamisest.¹⁾ Ja seegi nõue on vaid puhtvormiline, ega pole oluline, et see "katkestamatu rida" vastaks vekslid tegelikule käest-kätte käigule. Sellest ei tule muidugi nii aru saada, et vekslivaldaja indossimisel pealkirjade ehtsust kontrollida ei tohiks.

Kui indossament on erilise pealkirja kaudu vekslid üleandmine, siis võib kerkida õigustatud küsimus, et kas siin ei ole mitte tegemist hariliku tsiviilõigusliku üleandmisega - cessioga. Lähemal analüüsimisel aga selgub kohe oluline erinevus. Teatavasti cessio juures vastutab tsedent - üleandja tsessionääri ees vaid selle eest, et üleantav võladokument oleks õiguspärane (verum nomen esse). Kas dokumendi evija selle järgi rahuldust saab, s.t. kas võlakohustus üldse on realiseeritav, see tsedenti enam ei puuduta (bonum nomen esse). Vekslid juures on aga edasiandja vastutus sootuks teistsugune. Indossant võtab enesele vastutuse ka vekslidkohustuse täitmise eest, s.t. mitte ainult vekslid kehastatud õiguse tõelisuse, vaid ka teostatavuse eest.²⁾ Ning vekslidvaldaja saab nõuda igalt indossandilt, nagu vekslidväljajaltki, tervet vekslidsummat koos kuludega ning igasugused vaided heauskse vekslidvaldaja puhul on tagajärjetud.

1) ÜVS § 16.

2) Piip, lk.257.

Olgu veel lisatud, et vanemad seadusandlused, koheldes indossimist kui tavalist cessio'd lubasid vekslivaldajale regressi teostada ainult per ordinem, mitte aga per saltum. Suhtudes indossimisse aga kui sisult uue veksliloomisse, ei või olla mingit takistust hagemisel mõnest indossandist möödaminemiseks.

Nõnda võiksime indossamendi juriidilise loomuse vaatlust lõpetades kokkuvõttes öelda, et indossamendi järgi antakse üle õigus vekslil peale ning ühes sellega võetakse oma peale vastutus selle eest, et vekslil jär-
gi maksmine tõesti teostub.¹⁾ Seejuures ÜVS arvab nende isikute hulka, kelle kasuks võib toimuda indossimine, peale trassandi ja iga vekslilikohuslase, vastandina VS, isegi trassaadi, vaatamata sellele, kas veksel on viimase poolt aktseptitud, või mitte. Kõik need isikud võivad uuesti indossida vekslil. VS nägi ette vekslil andmist trassaadile ainult kustutamiseks. Praktiline tähendus sellel uuendusel seisab selles, et ta jätab õiguse juba lunastatud aktsepti uuesti liikvele lasta.²⁾

B. V o r m.

Indossamendi vormi suhtes on seadus võrdlemisi liberaalne, seadmata üles erilisi eksaktseid nõudeid. Indossimine võib toimuda igal mõeldaval viisil. See peab vaid leiduma vekslil või vekslil külge kinnitatud lehel (vekslijätkul) ning olema allakirjutatud indossandi poolt, ning sellest peab selgelt järelduma, et

1) Piip, lhk.257.

2) Nõges, lhk.205.

tegemist on indossimisega. Ainult säärane indossament, kus ei ole nimetatud indossaati, s.o. blankoindossament, peab olema kirjutatud tingimata vekslil tagaküljele, resp. vekslijätkule.¹⁾ Küll aga peab indossimine olema tingimusteta, kusjuures indossandil on õigus vabastuda vastava klausliga vastutusest aktseptimise ja lunastamise eest.²⁾ Igat tingimust, millest indossimine on tehtud sõltuvaks peetakse mittekirjutatuks,³⁾ samuti on kehtetu osaline indossimine.⁴⁾

Kui pealkiri on läbikriipsutatud, siis tuleb ta lugeda kustutatuks. Soovides läbikriipsutust tühistada, s.t. seda uuesti teha siduvaks indossamendiks, siis tuleb vekslile teha sellekohane märkus ja see allkirjaga varustada.

Need oleksid ka ainukesed vorminõuded indossamendi juures. Need aga ei takista indossanti tegemast mitmesuguseid muid korraldusi, nagu ettekirjutus vekslil aktseptimiseks, esitamise tähtaja lühendamist jne.

C. L i i g i d.

Vekslil indossamentide võrdlemisi arvukaid liike on võimalik koondada kahte suuremasse gruppi. Esimesse kuuluvad tavalised indossamendid, millised vekslil kaubanduslikus käibes kõige rohkem ette tulevad. Nendeks on nimisindossament ja blankoindossament. Teise gruppi jääksid n.n. erilised indossamendid: vastutama-

1) ÜV § 13.

2) Nõges, lk.202.

3) ÜVS § 12

4) ÜVS § 12.

tuse-, keelu-, järel- ja pandiindossamendid.

Vaatleme kõiki neid liike lähemalt.

a) Nimeline indossament.

Nimeliseks indossamendiks nimetatakse säärast edasiandepalkkirja, milles indossant mainib isiku, kellele ta vekslid edasi annab. Indossimisega kanduvad üle kõik vekslid tulenevad õigused.

Nimelise indossamendi juures võib ette tulla n.n. indossamentide rea katkestus, siis kui indossant, kes sai vekslid nimelise indossamendiga, annab selle edasi, ilma et märgiks vekslile ühtegi indossamenti. Säärasel korral ei saa vekslipidaja nõuda nendelt, kelle allkirjad asuvad ülevalpool rea katkestust. Siin ei saa vekslipidajat lugeda seaduslikuks vekslivaldajaks, kuna vekslid nähtub, et veksel pole siirdunud eelmise pidaja tahtel uuele omanikule. Seetõttu ei saa ka rea katkestuse puhul vekslipidaja ees teha vastutavaks neid indossante, kelle pealkirjad asuvad ülevalpool katkestust. Küll aga võib indossant, kes sai vekslid nimelise pealkirjaga, selle edasi anda blankoindossamendiga, märkides vekslile vaid oma nime. Ja seadus ei keela vekslil ühekorraga esinemast nii nimelisi kui ka blankoindossamente. Samuti võib nimelist pealkirja alati muuta blankopealkirjaks ja ümberpöördukt.¹⁾

b) Blankoindossament.

Nagu eelnevast juba ^{võib} tuletada, on meil blankoindossamendis tegemist säärase indossamendiga, milles ei ole mainitud isikut, kellele veksel indossitakse.

¹⁾ ÜVS § 14.

Blankoindossamendi korral vekslivaldaja võib täita indossamendi oma või mõne teise isiku nimega, indossida vekсли edasi kas blankoindossamendiga või kindlale isikule ja edasi anda vekсли kolmandale isikule koguni blankoindossamenti täitmata ja vekslit indossimata.¹⁾ See tähendab, et kes on omandanud vekсли blankoindossamendi põhjal, sellele kuuluvad samad õigused, kui nimelise indossamendi põhjal omandanul, ilma et tal oleks tarvis indossamenti oma nimega täita. Ta võib vekсли anda edasi isegi palja üleandmise (traditio) teel, mis nimelise indossamendi puhul tõi endaga kaasa olulisi muudatusi indossantide vastutuses. Blankoindossamendi juures ei saa esineda ka rea katkestust, kuna siin seadus sõnaselgelt lubab vekslit edasi anda ilma ühegi indossamendita.²⁾ Kuna vekslijärgne vastutus tekitab ainult sellel veksliedasiandjal, kes on paigutanud vekslile oma indossamendi, siis isik, kes blankoindossamendi alusel vekсли palja traditio teel üle annab, loomulikult ei kannu mingit vastutust, sest ta juriidiliselt ei võta osa vekslist.

c) Vastutamatus indossament.

Kehtivas Veksliseaduses vastutamatus indossamenti expressis verbis ette ei ole nähtud, kuid indossamentisid käsitlevatest paragrahvidest, eriti aga § 15, nähtub, et selline indossament siiski on võimalik. Sest kui on öeldud, et "vastupidise klausli puudumisel vastutab aktseptimise ja lunastamise eest indossant", siis võib kahtluseta järeldada, et seesugused vastupidised

1) ÜVS § 14.

2) ÜVS § 14.

klauslid on võimalikud ja et nad võivad indossanti ka vastutamisest vabastada. See ei ole vastuolus ka ÜVS § 12 väljendatud keeluga, milline kõneleb ainult tingimustega ja osalise indossimise võimatusest.

Kõike eeltoodut arvesse võttes võime vastutamatu-
se pealkirja juures kasutada 1932.a. Veksliseaduse
praktikat. Selle kohaselt veksli edasiandja, kes ta-
hab vabaneda vastutusest veksli järgi, peab veksli
edasiandmisel oma nime ette asetama sõnad "minu vastu-
tuseta" või mõne teise sellesisulise väljendi. Kui ta
on andnud üle õiguspäratu veksli, peab ta tavalises
tsiviilkorras selle eest vastutama (verum nomen esse).
Kui aga veksel sellest küljest on korras, kuid pole
ainult õigeaegselt lunastatud, siis selle veksli eest
indossant enam ei vastuta. Seda seisukohta on omal
ajal kinnitanud ka ex-Vene senat.¹⁾

Vastutamatuse indossamendi juures tuleb muidugi
pidada endastmõistetavaks, et selle paljas mahakriip-
sutamine, mida hõlpsasti võib teha kuritahtlikult, ei
tee veel pealekirjutajat vastutavaks, vaid seesugune
mahakriipsutamine peab olema erimärkusega sõnaselgelt
tõendatud.

d) Keeluindossament.

Üldreeglina võidakse igat vekslit, ka siis, kui
ta ei sisalda sõnaselgelt väljendatud indossimisõigust,
suvaliselt edasi anda indossimisega. Kuid seda võidakse
ka keelata. ÜVS võimaldab keelata indossandil edasise

1) Tsiv.-kass. dep. ots. nr.19-1916.

indossimise.¹⁾ Kui trassant on paigutanud sõnad "edasiandehõiguseta" või mõne muu samatähendusliku väljendi, siis võib vekseli edasiandmine küll toimuda, kuid mitte indossimise, vaid tavalise tsiviilõigusliku loovutamise vormis ja tagajärgedega.²⁾ Peaks aga keelust hoolimata indossimine aset leidma, siis ei too see endaga kaasa mingit vastutust. Edasiandja vastutab vaid selle eest, et üleantav veksell oleks kehtiv, mitte kunagi aga võlasumma tasumise eest.

Kui on aga tegemist indossandi poolt tehtud indossimisega, siis ei võta see õigust vekslit edasi anda indossimise teel, nagu trassandi poolt tehtud keelu puhul. Ainult indossant, kes keelas vekseli indossimise, ei vastuta nende isikute ees, kelledele veksell on hiljem indossitud.³⁾

Keeluindossamendi puhul võib veel tekkida olukord, kus see on lihtsalt mahakriipsutatud, ilma et selle juures oleks mingit õiendust. Milline juriidiline efekt siin tekib? Kas on keeld seesuguse lihtsa mahakriipsutusega annulleeritud või tuleb selleks nõuda veel mingit usutavamast tõendist?

Kuigi seadus otseselt siin juhtnööre ei anna, tuleb siin arusaadavalt põhjusil talitada analoogiliselt vastutamatus indossamendile: ei ole küllalt keeluindossamendi lihtsast läbikriipsutamisest, vaid seda läbikriipsutamist on tarvis ka expressis verbis õiendada.

1) ÜVS § 11 ja 15.

2) ÜVS § 11.

3) ÜVS § 15.

c) Järelindossament.

Järelindossamendiks tuleb nimetada pealkirja, mis on tehtud vekslile pärast maksutähtpäeva. Üldreeglina järelindossament on samajõuline enne maksutähtpäeva tehtud indossamendiga. Kuid niisugusel indossamendil, mis on tehtud pärast protestimist mittelunastamise tõttu või pärast selleks määratud tähtaja möödumist, on hariliku loovutuse jõud.¹⁾ Seejuures seadus presumee-rib, kuni pole tõendatud vastupidist, et dateerimata indossament on tehtud vekslile enne protestimiseks määratud tähtaja möödumist.²⁾

Kooskõlas veksliprotesti erikaalu vähendamise tendentsiga määrab kehtiv Veksliseadus, et ka siis, kui veksel on jäänud protestimata mitteaktseptimises või mittelunastamises, vastutab indossant vekslivaldaja ees regressi korras ühe aasta jooksul, arvates maksutähtpäevast, kui veksel sisaldab klausli "kuludeta regress", "protestita" või mõne muu samatähendusliku klausli.³⁾ Pärast selle tähtaja möödumist vekslivaldaja kaotab oma õigused kõigi vekslkohuslaste ja nii ka indossantide vastu, arvatud välja ainult aktseptant, resp. veksliväljaja, kelle vastutus jääb veel püsima kolmeks aastaks.⁴⁾ Indossantide vastu ei saa esitada isegi mitte nõuet õiguspäratu rikastumise alusel, sest nende kohustused loetakse kustunuks lõplikult.⁵⁾

1) ÜVS § 20.

2) ÜVS § 20

3) ÜVS § 46 ja 70.

4) ÜVS § 53 ja 70

5) ÜVS § 88.

f) Pandi-indossament.

Pandi-indossament on täielik uudsus eesti vekslisõiguses. Pandi-indossamendi sisu seisab selles, et siin panditakse indossandile nõudmine vekslis järgi, sihiga kindlustada vekslivaluuta tagasisaamist sel teel, et pandisaaaja on õigustatud nõudma rahuldust vekslis järgi.¹⁾ Pandiks võtja ei saa siin mitte vekslis omanikuks - selleks jääb ikkagi indossant - vaid tema võib ainult teostada kõiki vekslis tulenevaid õigusi.²⁾ Teiste sõnadega - tema õigus vekslile pole mitte omandi - vaid pandiõigus. Kui pandivõtja nõudmine pandileandja vastu on rahuldatud, jääb veksel pandivabaks.

Pandi-indossamendiks loetakse seesugust indossamenti, mis sisaldab märkme "vääring tagatiseks", "vääring pandiks" või mõne muu pantimist tähendava väljendi. Seesuguse märkuse olemasolul võib vekslivaldaja teostada kõiki vekslisjärgseid õigusi, kuid tema poolt tehtud indossamendil on ainult volitusindossamendi jõud.³⁾ Viimane nõue on ka täiesti loogiline, sest kuna pandiindossant ei ole vekslis omanik, siis ei või ta ka vekslit harilikult indossamendiga indossida, vaid ainult volitusindossamendiga.⁴⁾ Neil juhtudel ükski vekslis järgi vastutav isik ei saa end kaitsta vekslivaldaja vastu vaietega, mis põhinevad nende isiklikul vahekorral indossandiga, kui mitte vekslivaldaja vastu võt-

1) Nõges, lhk.203.vrdl.ka: Referaat, lhk.380 ja

2) Samma, lhk.44.

Samma, lhk.44.

3) ÜVS § 19.

4) Vrdl. Samma, lhk.45.

tes vekslit pole toiminud tahtlikult võlgniku kahjuks.¹⁾

Võib tekkida küsimus, mispärast on pandiindossament üldse vajalik, kuna näib, et hariliku indossamendiga on ju samahästi võimalik oma võlauskujat rahuldada. Selle vajaduse illustreerimiseks on ÜVS kommentaarides²⁾ toodud järgmine näide: võib olla niisugune juhus, kus võlgnikul on võlausaldajaga võlavahekord näiteks 500 kr. suuruses ja tal on käes 1000 kr. veksle. Selle vekslile annab ta pandiindossamendiga võlausaldajale oma 500 kr. võla pandiks. Pandivaldaja võib nüüd tarbekorral nõuda vekslivõlglastelt sisse kogu 1000 kr., kuid 500 kr. peab ta üle andma vekslile indossandile, teostades selles osas õieti ainult varjatud inkasso~~toimingut~~, sest indossant võlgnes temale ainult 500 kr.

§ 11. Volitusindossament.

Lisaks nendele indossamentidele, mis nende tegijaile toovad kaasa õigused ja kohused vekslile järgi, tunneb meie kehtiv Veksliseadus veel volitusindossamenti. Selle kohta ütleb ÜVS § 18, et kui indossamendis on märges "vääringu sissenõudmiseks," "inkassoks", "volitusel" või mõni muu ainult volitamist sisaldav väljend, siis võib vekslivaldaja teostada kõiki vekslijärgseid õigusi, kuid vekslit edasi indossida võib ta ainult volitusindossamendiga.

Vekslivolitus erineb tunduvalt harilikust tsiviilõiguslikust volitusest. Näiteks volitusindossamendis sisalduv volitus ei kustu volitaja surmaga ega tema teo-

1) ÜVS § 19.

2) Samma, lhk.44.

võimetuks tunnustamisega. Tsiviilõiguslik volitus aga kustub otsekohe. Kuigi vekslivolitik volituse alusel võib sooritada kõiki vekslijärgseid toiminguid, mis on volitaja huvides, ei oma ta siiski iseseisvaid õigusi vekslit. Ta ei teotse seejuures mitte omal nimel, vaid volitaja nimel ja arvel. Ta on ainult volitaja esindaja. Nõnda ei saa isiklikult tema vastu esitada ka hagi veksli järgi, sest vastutajaks veksli eest jääb ikkagi volitaja. Vekslivolitiku ja * volitaja vahekorra kohta Veksliseaduses sätteid ei leidu, mispärast need tulevad lahendada üldtsiviilseaduste alusel.

ÜVS § 18 võib järeldada, et ei ole keelatud volitusindossamenti anda ka blankoindossamenti näol.

§ 12. Veksli lunastamine kolmanda isiku juures.

Veksel võib kuuluda lunastamisele ka kolmanda isiku juures, olgu see siis kas trassaadi (lihtveksli juures veksliväljaja) elukohas või mujal.¹⁾ Seesugune "kolmas isik", keda VS tundis "erilise maksja" nimetuse all, toimetab tasumist veksliaandja asemel, kuid tema suhtes mingit vekslijärgset kohustust ei teki. Ta on rakendatud vaid veksli maksmise hõlbustamiseks. Tavaliselt määratakse sääraseks kolmandaks isikuks mõni krediitasutis. Veksliväljaja resp. trassaadi ja kolmanda isiku vahekorrad tulevad lahendada üldiste tsiviilseaduste alusel, sest Veksliseaduses selle kohta sätteid puuduvad.

1) ÜVS § 4.

§ 13. Vekslikäendaja.

Kuigi tasumist vekсли järgi juba kindlustavad veksliaandja ja indossant, võidakse seda teha ka veel käendamiseга. Veksliõiguslik käendus ei ole identne tavalise tsiviilõigusliku käendusega, kuigi ei puudu ka sarnasus. Vekslikäendaja vastutus on karmim kui tsiviilõigusliku käendaja oma, kuid selle eest on tal ka viimasest märksa suuremad õigused regressi teostamisel.

Endises veksliseaduses oli vekslikäenduse instituut üheks puudulikumaks osaks ja võis sel viisil olla taimelavaks õige arvukatele analüüsidele ja tõlgendustele, eriti vekslikäenduse aktsessoorsuse või sõltumatus küsimuste ümber. Kehtivas ÜVS on vekslikäenduse instituut leidnud õige eksaktse väljenduse, tuues peale muu kaasa nii mõnegi elulise uuenduse.

Küsimusele, kes võivad käendada, tuleb vastata trafareetse vormeliga - käendada võib igaüks, kes võib kohustuda vekсли järgi. Siin ei teki arusaadavalt mingit muud mõttekäiku, sest kes ei ole võimeline vekslit välja ~~maksma~~ ^{andma}, seda ei saa pidada võimeliseks endale võtma ka käendaja vastutust, sest vastutab ju vekslikäendaja ühesugusel määral tema poolt käendatava isikuga ja viimasest sõltumatult.

Käendajaks võivad olla niihästi kolmandad isikud kui ka need, kelle allkiri juba leidub vekslil.¹⁾

Kuid keda võidakse käendada? ÜVS § 31 ilmneb, et käendada võidakse nii trassanti resp. veksliväljajat kui ka käskvekсли aktseptanti. On muidugi arusaadav, et käendatu peab olema vastutav vekсли järgi, sest ei ole

1) ÜVS § 30.

mõeldav, et käendatakse, näiteks, indossanti, kes vastutamatuse indossamendi põhjal on vaba vastutusest.

Võib kerkida küsimus, kas on võimalik käendada ka käendaja eest. VS järgi tuli sellele küsimusele vastata eitavalt, sest VS § 56 sätted käsitasid vaid neid pealekirjutajaid, kes tegid vekslile edasiandepalkkirja, mitte aga teisi ja säärast käenduspealkirja ei saadud seetõttu realiseerida mitte Veksliseaduse, vaid üldtsiviilseaduste järgi.

ÜVS järgi tuleb aga siin vastata jaatavalt. Sest ÜVS sätted ei tee siin ühtki piiravat viibet. Öeldakse ainult, et kui vekslikäenduses ei ole märgitud isikut, siis loetakse vekslikäendus antuks trassandi, resp. veksliväljaja eest.¹⁾ Pealegi on ÜVS kallak vekslikäendajat lugeda mõnes suhtes õige sarnaseks indossandiga, näiteks aegumise sätete juures.²⁾ Eeltoodust võib järeldada, et ÜVS ka selles küsimuses on muutunud variatsiooniderohkemaks ning et vekslikäendust on mõeldav anda ka käendaja eest (subfideiussio).

Ka vorminõuete poolest on ÜVS vekslikäenduse juures liberaalsem VS, kuigi ka viimane erilisi nõudeid ei seadnud. ÜVS § 31 järgi vekslikäendus peab küll tingimata asetsema vekslil, s.t. kas vekslil või vekslijätkul, kuid vekslikäenduse väljendamiseks võib tarvitada sõna "käendan" või mõnda muud samatähenduslikku väljendit ning isegi vekslil esiküljel oleval paljal allkirjal, kui see ei kuulu trassaadile ega trassandile, resp. veksliväljajale, on vekslikäenduse tähendus.

1) ÜVS § 31.

2) ÜVS § 70

Viimast võimalust VS ei tundnud. Vekslikäenduse väljend peab muidugi olema allakirjutatud vekslikäendaja poolt. Kui vekslikäenduses ei ole ära märgitud isikut, kelle eest vekslikäendus antud, siis seadus presumeerib, et see on antud trassandi resp. veksliväljaja eest.

Juhul, kui on käendatud erileppega, ei too säära- ne käendamine endaga kunagi kaasa veksliväljajate jä- reldusi, vaid need vahekorrad tulevad lahendada tsi- viilseaduste alusel.

Kui endine Vekslikäendus ja selleaegsed kommentaa- torid asusid kindlalt seisukohal, et vekslikäendus on tahe- tud näha dokumenti, mille õigusi ega kohuseid ei saa jagada ja mille tõttu ka osalist käendust ei tule luba- da - põhimõtte alusel, et vekslikäendaja vastutus ei saa kunagi olla väiksem vekslikäendusest,¹⁾ s.o. käenda- tava vastutuse ulatusest, on ÜVS teinud siin läbi suu- re lähenemise tsiviilkohustuste sfäärile, lubades an- da vekslikäendust mitte ainult vekslikäendaja terves, vaid ka osalises suuruses.²⁾ Igal juhul aga jääb ka siin vekslikäendajate (neid võib arusaadavalt olla ka roh- kem kui üks) vastutus, nagu kõigi teiste vekslikohus- lastegi vastutus solidaarseks. See tähendab, et iga käendaja vastutab alati terve käendatud summa eest ning et käendajad ei saa kasutada beneficium divisio- nis't, nagu see on rakendatav tsiviilkohustuste juu- res. Ja nende vastu võib veksliväljaja alati esitada nõude kas ühe, mitme või kõigi vekslikäendajate ning

1) Šeršenevitš, lk.155.

2) ÜVS § 30.

samuti ka kõigi teiste vekslkohuslaste vastu koos, ilma et tal tarvitseks kinni pidada nende kohustumise järjekorrast.¹⁾

Nagu eelpool juba öeldud, on ÜVS järgi vekslikäenduse juriidiline iseloom võrdlemisi selgepiirdeline. Kui VS § 28,23,56 ja 58 juures pärast pikka ja keerulist tõlgendamist võis jõuda teistest, tihti ja rishti vastukäivatest tõlgendustest, mõnevõrra nagu rohkem põhjendatud seisukohale, et vekslikäendaja vastutus on täiesti sõltuv käendatu vastutusest ning juhul kui käendatu kohustus langeb ära, ei vastuta enam ka käendaja, siis asub ÜVS selles küsimuses sõnaselgelt teisäe, vastupidisele, seisukohale. Nimelt määrab ÜVS § 32 lisaks sellele, et vekslikäendaja vastutab ühesugusel määral tema poolt käendatava isikuga, et vekslikäendaja kohustus on kehtiv ka siis, kui tema poolt käendatud kohustus osutub tühiseks ükskõik mis põhjusel, välja arvatud vormi puudulikkus. See tähendab vekslikäendaja vastutus ei ole ÜVS järgi mitte enam, aktsessoorne, nagu tsiviilõiguslik käendus, vaid sõltumatu käendatu vastutusest. Selle seisukoha järgi vekslikäendaja vastutus on nagu identne indossandi vastutusega. Ja vekslikäendajat võiks lugeda vastutusvabaks ainult neil põhjusil, mis ilmnevad vekslit enesest. Asuvad need põhjused aga väljaspool vekslit, siis vastutab käendaja ikkagi. Näiteks kui keegi on käendanud allealist, nõdramõistuslikku, või on kellegi allkiri vekslil võltsitud, siis peaks käendaja alati vastutama, sest hea-

1) ÜVS § 47.

uskne ja küllaldase ettevaatusega toimunud vekslipida- ja ei ole kohustatud kontrollima pealkirjade ehtsust või seaduslikkust. See ÜVS seisukoht tundub olevat kõigi kooskõlas vekslkohustuse karmi iseloomuga.

Milline on vekslikäendaja vastu esitatud nõuete aegumistähtaeg, sellele meie ÜVS sõnaselget vastust ei leia. Kuid ÜVS § 70, mis kõneleb indossantide vastutuse aegumisest, tuleb siiski järeldada, et indossantide hulka selle paragrahvi mõttes tuleb lugeda ka käendajad.¹⁾ Selle kohaselt vekslivaldaja nõuded käendaja vastu aeguvad ühe aasta jooksul, arvates protestiakti koostamise päevast, kui protest toimus selleks ettenähtud tähtajal, või arvates maksutähtpäevast, kui vekslis oli klausel "kuludeta regress". Indossantide ja teiste käendajate nõuded käendaja vastu aeguvad kuuekuise tähtaja möödumisega arvates päevast, mil indossant või mõni teine käendaja on lunastanud vekslit või päevast, mil tema vastu tõsteti hagi.

Kui mõni käendajatest on vekslit lunastanud, siis omandab ta vekslit tulenevad õigused käendatud isiku, kui ka nende vastu, kes vastutavad vekslit järgi viimase ees.²⁾ Regress käendajate vastu toimub muidugi ühes kõigi ÜVS § 48 ja 49 ettenähtud kuludega.

1) Vrdl. ka Samma, lk. 75.

2) ÜVS § 32.

Peatükk IV

§ 14. Sekkujad.

Sekkumiseks nimetame säärast nähtust, kus senini vekslile võõrad isikud tuluga kõigile veksliosanikele võivad vahele astuda, kui vekslkohuslane ei ole täitnud oma kohustusi.¹⁾

Sekkuda võib ainult selle isiku eest, kes vastutab vekslile järgi regressiõiguse alusel. Selle tõttu ei või käskveksli aktseptant, samuti kui lihtveksli väljajagi, määrata sekkujat ega olla ise sekkujaks. Sekkuda ei ole võimalik ka niisuguse indossandi eest, kes ei vastuta vekslile järgi.²⁾

Sekkumine ÜVS järgi võib toimuda kas trassandi resp. veksliväljaja, indossandi või vekslikäendaja määramisel või ka mõne kolmanda isiku algatusel, kelleks võib olla ka trassaat või mõni teine vekslile järgi juba kohustunud isik.³⁾ Esimesel juhul on meil tegemist hädasekkujaga, teisel - ausekkujaga. Oma objektilt jaguneb sekkumine: 1) seksus-aktseptimiseks ja 2) seksuslunastamiseks. Esimene on mõeldav muidugi ainult käskvekslite juures. Kui ausekkuja ei teata kahe päeva jooksul oma ausekkusest sekatavale isikule, siis on ta vastutav tema hooletusest tekkinud kahju eest, mis aga ei või ületada vekslisummat.⁴⁾

1) Piip, lhk. 262.

2) Samma, lhk. 68.

3) ÜVS § 55.

4) ÜVS § 55.

Hädasekkumise korral vekslivaldaja peab, kui veksel pole aktseptitud või lunastatud, enne regressiõiguse teostamist pöörduma hädasekkuja poole ja laskma keeldumise korral selle konstanteerida protestiga, ainult siis võib ta regressi taotleda enne makсутähtpäeva.¹⁾ Selle kaudu saaks peale muu vältida kulusid, mis regressi teostamisega seoses.²⁾ Sekkuja-aktseptant vastutab vekslivaldaja ja tema enese poolt sekatava isiku järelkohuslaste ees sekatavaga ühesugusel määral.

Sekkus-lunastamise juures vekslivaldaja, kes keeldub sekkujalt maksu vastu võtmast, kaotab oma regressiõiguse nende vastu, kes oleksid selle tagajärjel vabanevad.³⁾ Lunastamisel tuleb veksel ja protestiakt, kui viimane koostatud, sekkuja-lunastajale üle anda⁴⁾ ja tema omandab kõik vekslijärgsed õigused selle vastu, kelle au eest ta lunastas, samuti ka nende isikute vastu, kes vastutavad sekatava ees vekslil järgi. Ainult edasiindossimine pole lubatav.⁵⁾ Vastutusest vabanevad selle allakirjutaja järelkohuslased, kelle au eest toimus lunastamine.⁶⁾

1) ÜVS § 56.

2) Vender, lmk.111 p.2.

3) ÜVS § 61.

4) ÜVS § 62.

5) ÜVS § 63.

6) ÜVS § 63.

Peatükk V

Regress.

Regress vekслиõiguse iseärasusena on õigus nõuda iga eelmise vekslipidaja käest vekslit tasumist sellega, et iga vekslilunastaja võib omakorda nõuda vekslisumma tasumist eelkäivate pealekirjutajate käest.

§ 15. Regressi teostamise kord.

Koos vekслиõiguse arenemisega on ka regressi teostamise kord ajaloo kestel mitmeti muutunud. Näiteks kuna indossimist koheldi kui tavalist tsiviilõigusliku cessio'd, nõuti et regressi teostamine peab toimumakindlas järjekorras vekslipidajast ülespoole kuni veksliaandjani (per ordinem).¹⁾ Kaasajal aga võetakse indossimist kui sisult uue vekslit loomist, mis pärast cessio kohta käivad eeskirjad siin ei ole enam siduvad. Samal seisukohal asub ka meie kehtiv Veksliseadus. Ja regressi võidakse teostada kas ühe, mitme või kõigi trassantide resp. veksliväljajate, aktseptantide, indossantide ja vekslikäendajate vastu koos, ilma et tarvitseks kinni pidada nende kohustumise järjekorrast.²⁾ Muidugi tuleb seejuures arvestada, et vastutus vekslivaldaja ees on ainult tema eel-, mitte järelkohtuslasel.³⁾

Omaval ajal nõuti veel, et regressiõiguse säilitamiseks protestitakse veksel iga pealekirjutaja vastu.

1) Piip, lhk. 274.

2) ÜVS § 47.

3) ÜVS § 49, ka § 11 mõte.

1932.a V^hksliseaduse järgi jätkus ühestainsast protestist veksliaandja vastu vastutuse säilitamiseks teiste vekslkohuslaste suhtes. Kehtiv Veksliseadus Genfi 1930.a. konventsioonide kaudu peagu üldkehtivusele pääsenud põhimõtete alusel ei seo regressiõigust enam ilmtingimata protestiga. Nii võivad trassant, indossant või vekslikäendaja vabastada vekslivaldaja sellekohase vekslile tehtud klausliga regressiõiguse säilitamiseks vajalikust veksliestitamisest protestimiseks veksliestitamise või mittelunastamise pärast.¹⁾

Kui VS tundis ainult üht regressiõiguse teostamisviisi, nimelt pöördnõude otsust esitamist vekslkohuslasele, siis ÜVS näeb selle kõrval teise teena veel ette õiguse regressiõigust vastupidise klausli puudumisel teostada uue vekslie (pöördveksli) väljaandmisega, mis kuulub lunastamisele näitamisel ühe tema eelkohuslase poolt tema elukohas, mitte määrates erimaksjat.²⁾ Selle uuenduse eesmärgiks on nähtavasti võimaldada regressiõiguse kiiremat teostamist. Kuid kui pöördvekslile maksmist ei järgne, siis ei jää pöördveksli väljajal ikkagi muud üle, kui jällegi algveksli juurde tagasi pöörduda ja selle järgi nõuda.³⁾ Pöördveksel ise, kuigi teda ka lihtveksli puhul võib kasutada, saab olla igal juhul ainult käskveksel, kuna lihtveksli juures veksliväljaja ja vekslivõlgnik kokku langevad. Pöördveksli trassaat pöördveksli järgi ei vastuta, kuna ta siin ei esine aktseptandina.

1) ÜVS § 46.

2) ÜVS § 52; Nõges, l^hk.209.

3) Samma, l^hk.65.

Iga vekslkohuslane on regressisumma tasumisel õigustatud nõudma, et talle veksel üle antaks.¹⁾ See eeskiri ei või arusaadavalt tulla kohaldamisele seesuguse vekslkohuslase õigusena, kes ei ole lunastanud vekslit täies summas, sest osalisele vastutajale vekslit üleandmine pole millegagi õigustatud. Küll aga saab ta sellekohase kviitungi.²⁾

Edasi tuleb pöörata tähelepanu veel ühele erilisele regressiõiguse teostamise võimalusele, mis VS mitte ainult ei puudunud, vaid koguni sõnaselgelt oli keelatud.³⁾ See on vekslivahekorra sõltuvusse seadmine vääramatu jõuga (vis maior'iga). Nimelt sätib ÜVS, et kui vis maior, mis tõkestab vekslit esitamist või protestimist määratud tähtpäeval, püsib üle 30 päeva - arvates maksutähtpäevast, siis võidakse teostada regressi vekslit esitamata ja protesti tegemata.⁴⁾ Seejuures ÜVS loeb võrdseks vis maior'iga ka sääraseid riigi seaduslikke ettekirjutisi, mis põhjustavad ülesaatmatu takistuse, näiteks moratooriumi andmine riigivõimu poolt. Üldse tuleb vääramatu jõu konstateerimisel võtta kriteeriumiks, et see peab olema tingitud välistest oludest, mitte puhtisiklikest. Nii näiteks notari surm, kellele veksel esitatud protestimiseks, vekslivaldaja vangistamine jne. ei tule arvesse.⁵⁾

1) ÜVS § 50.

2) Samma, lhk.64.

3) VS § 35.

4) ÜVS § 54.

5) Samma, lhk.67.

Ka äsjakirjeldatud asjaoludest paistab selgelt silma ÜVS modernne tendents - vähendada protesti tähtsust vekslidõiguses.

Lõppeks olgu lisatud, et regressiõigus on esijoonnes just nende võlgnikkude vastutuselevõtmine, kes vastutavad vekslid aktseptimise ja lunastamise eest, ilma et nad ise oleksid veksliväljajad või nende käendajad. Seega võlgnikud, kelle vastu regressiõigust võib teostada, on indossandid, trassant, nende käendajad. Kui aga on regressiõigus antud, vastutavad ka veksliväljaja resp. aktseptant ÜVS § 28 ja 47 järgi nagu regressivõlgnikud.¹⁾

§ 16. S u m m a.

Iga vekslivaldaja võib nõuda sellelt, kelle vastu ta regressiõigust teostab, vekslisummat, niivõrd kui veksel on jäetud aktseptimata või lunastamata, ühes 6% aastas arvates makсутähtpäevast, protesti-, teatamis- ja muid kulusid ning tasu 1/3% üldsummast.²⁾ Iga järgnev pealekirjutaja, kes lunastab vekslid, võib nõuda oma eelkohuslaselt kogu juba makstud summat ühes 6% aastas, arvates selle summa maksmise päevast ühes kõigi tehtud kuludega ja 1/3% suuruse tasuga üldsummast.³⁾ Nii-siis regressiõiguse järgi nõutav summa ei ole indendentne vekslisummaga.

Regressiõiguse teostamisel enne makсутähtpäeva arvatakse regressisummast Eesti Panga diskontomäära järgi maha interurium aja eest vekslid lunastamisest

1) Samma, lhk. 56.

2) ÜVS § 48.

3) ÜVS § 49.

kuni maksutähtpäevani.¹⁾

§ 17. V ä ä r i n g.

Üldreeglina määrab meie kehtiv Veksliseadus, et vekslivaldaja võib nõuda veksli lunastamist ainult selles vääringus, mis on maksukohas seaduslikuks maksuvahendiks. Ja kui veksel on koostatud mõnes muus vääringus, siis võidakse vekslisumma ümber arvutada eesti kroonidesse vastavalt maksutähtpäeva kursile.²⁾ Sama põhimõtte oli väljendatud ka 1932.a. Veksliseaduses. Kuid erandina sellest ja õige olulise uudsusena võrreldes endise Veksliseadusega lubab ÜVS trassandil määrata, et lunastamine peab toimuma kindlaksmääratud vääringus, s.t. ka välisvääringus. Seesugune efektiivklausel ei oma jõudu, kui Eestis kehtib rahavahetuskursiga seosesolev erakorraline olukord, mille tunnused, alguse ja lõpu määrab ^{ÜVS} Vabariigi Valitsus.³⁾ Viimatimainitud sätte on meie seadusandja teinud vääringupoliitilistel kaalutlustel, kasutades Genfi 1930.a. konventsioonide lisas siseseadusandlusele lubatud reservatsioonide. Nõnda ei oma efektiivklausel praegu Eestis kehtivust ja kindlasti ei ole ette näha muudatust ka lähemas tulevikus, sest suurem osa riike, mitte ainult sõja, vaid juba ammu sügava rahu ajal, olid pannud kehtima õige kaugeleulatuvad vääringukitsendused.

1) ÜVS § 48.

2) ÜVS § 41.

3) ÜVS § 41.

§ 18. Tähtaeg.

Kõigepealt olgu mainitud, et ÜVS järgi regressiõigust võib teostada ka enne tähtaega, siis, kui veksel on jäetud kas tervelt või osaliselt aktseptimata, või kui vekslit aktseptitud või aktseptimata jätnud trassaadi vara on seatud konkursi, konkursi ärahoiu kokkuleppe menetluse või administratsiooni alla või kui trassaat on lõpetanud oma maksmised. Samuti võib dakse regressiõigust teostada enne tähtaega, kui aktseptimisele mittekuuluva vekslit väljanud trassandi vara on seatud konkursi, konkursi ärahoiu kokkuleppe menetluse või administratsiooni alla.¹⁾

Vekslivaldaja võib vekslit järgi nõuda indossantidelt ja trassandilt ühe aasta jooksul, arvates protestiakti koostamise päevast, kui protest toimus selleks ettenähtud tähtajal, või arvates maksutähtpäevast, kui vekslis on klausel "regress kuludeta". Indossantide nõuded üksteise ja trassandi vastu aeguvad aga juba kuuekuise tähtaja möödumisega arvates *(mil indossant on lunastanud vekslit või päevast,)* päevast, mil tema vastu tõsteti hagi.²⁾ Nagu eelpool käendaja vastutust käsitlevas osas juba tähendatud, tuleb indossantide hulka aegumise sätete osas lugeda ka käendajad.

Selline vekslijärgne aegumine ei peatu kunagi. Ta võib ainult katkestuda vastavais seadusis ettenähtud juhtudel ja sedagi ainult selle isiku suhtes, kel-

1) ÜVS § 43.

2) ÜVS § 70.

le vastu on esitatud nõue ja ainult selle isiku ka-
suks, kes nõude on esitanud.¹⁾ Nii sisaldab vekslit-
õigus siin meie tavalist tsiviilõigusest täiesti lah-
kuminevaid seisukohti. Näiteks BES § 3625 järgi peatub
aegumine kõigi füüsiliste ja juriidiliste takistuste
ajaks. Samuti katkeb tähtaeg väga mitmel juhul

Pärast eelpoolmainitud tähtaegade möödumist kao-
tab vekslivaldaja oma õigused indossantide, trassandi
ja kõigi teiste vekslkohuslaste vastu, arvatud väl-
ja aktseptant resp. veksliväljaja.²⁾ Viimaste vastu
aeguvad kõik nõudmised kolmeaastase tähtaja möödumi-
segaparvates maksutähtpäevast.³⁾ Pärast seda tähtaega
jääb vekslivaldajale, täiesti vastupidiselt VS sättei-
le, küll õigus hageda aktseptandilt resp. vekslivälja-
jalt õiguspäratu rikastumise alusel. Indossantide vas-
tu, kellede vekslijärgne kohustus on kustunud, sää-
rast nõuet aga esitada ei saa.⁴⁾ Tuleb järeldada, et
seda ei saa teha ka käendajate vastu, kuigi seaduses
selle kohta otsesest väljendit ei leidu.

Kokkuvõttes võime öelda, et vekslitõiguslikud
tähtajad üldse on hulga lühemad kui tavaliste tsiviil-
kohustuste juures. See on vekslitõiguse eriliste omaduste
tõttu ka paratamatu.

1) Vrdl. ka : Hellat, lmk. 237.

2) ÜVS § 53.

3) ÜVS § 70.

4) ÜVS § 88.

ga ÜVS
§ 32.